

โชคดียที่บังเอิญได้ยื่น: การตรึงร่องทางจริยศาสตร์ในการทำงานภาคสนามทางมานุษยวิทยา

วิสุทธิ์ เวชวรารณ

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร 10170

ผู้ประพันธ์บรรณกิจ, อีเมล: whisut.v@sac.or.th

บทคัดย่อ

บทความนี้สำรวจประเด็นจริยธรรมว่าด้วยการได้ยื่นข้อมูลโดยบังเอิญในการทำงานภาคสนามทางมานุษยวิทยา โดยมุ่งวิเคราะห์ความซับซ้อนทางจริยศาสตร์และคุณค่าทางญาณวิทยา ที่เกิดจากการพิจารณาใช้ข้อมูลที่ได้รับมาโดยไม่ตั้งใจ ผู้เขียนใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อสะท้อนประสบการณ์ภาคสนาม และสืบค้นข้อมูลประกอบผ่านการทบทวนวรรณกรรมที่สำคัญ บทความนี้ชี้ว่าการได้ยื่นโดยบังเอิญมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้าใจเชิงลึกในชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม และในขณะเดียวกันก็ตั้งคำถามถึงข้อจำกัดของกรอบจริยธรรมที่มีอยู่ ซึ่งอาจไม่ครอบคลุมบริบทเฉพาะของการได้มาซึ่งข้อมูล ในลักษณะนี้ ข้อเสนอที่สำคัญของบทความนี้ คือ การสร้างทางเลือกทางจริยธรรมที่สมดุลในการจัดการข้อมูลที่ได้ยื่นมา โดยบังเอิญ ผ่านการประนีประนอมความรับผิดชอบทางจริยธรรม กับการพิจารณาใช้ข้อมูลเพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจใหม่ ๆ โดยไม่ละเมิดหลักการที่เป็นสาระสำคัญ

คำสำคัญ: การบังเอิญได้ยื่น, การตรึงร่อง, จริยศาสตร์, โชคดียที่บังเอิญพบ, การทำงานภาคสนามทางมานุษยวิทยา

วันรับบทความ: 8 มกราคม 2568, **วันแก้ไขบทความ:** 8 กุมภาพันธ์ 2568, **วันตอบรับบทความ:** 7 มีนาคม 2568

The Serendipity of Overhearing: Ethical Reflexivity in Doing Anthropological Fieldwork

Whisut Vejvarabhorn

Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organisation), Taling-Chan District, Bangkok 10170, Thailand

Corresponding author, E-mail: whisut.v@sac.or.th

Abstract

This article explores the ethical issues surrounding the accidental acquisition of information during anthropological fieldwork. It examines the ethical complexities and epistemological value of unintentionally overhearing data. Using qualitative research approaches, the author reflects on fieldwork experience and integrates insight from key literature. The article highlights the significant role of accidental overhearing in deepening understanding of sociocultural life while questioning the limitations of existing ethical frameworks, which may not fully address the unique context of such occurrences. In doing anthropological fieldwork, the article argues for anthropologists to make their own ethical choices, the idea of thinking to balance an ethical dilemma for handling accidentally overheard information by reconciling ethical responsibility with the use of such data to generate new knowledge and understanding without violating fundamental ethical principles.

Keywords: Overhearing; Reflexivity; Ethics; Serendipity; Anthropological Fieldwork

Received: January 8, 2025, **Revised:** February 8, 2025, **Accepted:** March 7, 2025

1. บทนำ

การบังเอิญได้ยินบทสนทนาบางอย่างโดยไม่ได้ตั้งใจระหว่างการทำงานภาคสนามทางมานุษยวิทยา หรือก็คือ ในระหว่างการทำงานชาติพันธุ์วรรณา เป็นสิ่งที่น่าอาจหลีกเลี่ยงได้โดยธรรมชาติ การทำงานแบบฝังตัวในชุมชนหรือใช้เวลาอยู่ในพื้นที่เป็นเวลานาน มักสร้างโอกาสและความเป็นไปได้ที่นักมานุษยวิทยาจะเข้าถึงข้อมูลของผู้คนในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งเล็ดลอดไปจากความระมัดระวัง บทสนทนาที่ร่วงหล่นออกมาจากช่วงเวลาที่ไม่ได้รู้สึกว่าตนเองถูกเฝ้ามองหรือจับจ้อง มักจะเปิดให้เห็นข้อมูลหรือความเข้าใจใหม่ ๆ ซึ่งไม่ได้ผ่านการกลั่นกรองหรือปรุงแต่งอย่างที่มีมักจะเกิดขึ้นเมื่อนักมานุษยวิทยาปรากฏตัวอย่างโจ่งแจ้ง หรือจากการได้ข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์อย่างมีแบบแผน ซึ่งอาจทำให้เกิดการมองข้ามบางประเด็นที่สำคัญ ข้อมูลที่ได้มาจากการแสวงหาด้วยวิธีการที่เป็นทางการอาจไม่ให้รายละเอียดที่เพียงพอในการสร้างข้อสรุปที่ลุ่มลึกและเป็นธรรมชาติ เมื่อเทียบกับการได้ข้อมูลมาโดยอ้อม ลองพิจารณาประสบการณ์บังเอิญได้ยินของผู้เขียนในการทำงานภาคสนามดังต่อไปนี้

“หลายปีก่อน ในขณะที่ผู้เขียนกำลังทำงานภาคสนามในพื้นที่ชานเมืองแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างแนวปฏิบัติของหญิงร่างทรงในการทำนายทายทักสภาพอากาศ บนพื้นฐานของความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กับการพยากรณ์อากาศของหน่วยงานรัฐที่อาศัยความรู้แบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ผู้เขียนพบข้อสังเกตเบื้องต้นว่าร่างทรงของชุมชนมีอิทธิพลต่อความเชื่อของชาวบ้านเป็นอย่างมาก จากการไถ่ถามผู้คนในพื้นที่ ทำให้ทราบว่า การพยากรณ์อากาศของร่างทรงซึ่งสืบทอดมาหลายรุ่น มีส่วนสำคัญในการทำการเกษตรที่ยังหลงเหลืออยู่บ้างในแถบชานเมือง การค้าขายในตลาดที่เป็นอาชีพของคนส่วนใหญ่ และกิจกรรมอื่น ๆ ในชีวิตประจำวัน บนพื้นฐานของการช่วยต่อรองกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และความเป็นไปในธรรมชาติ แม้ในปัจจุบันจะมีข้อมูลอุตุนิยมวิทยาจากหน่วยงานของรัฐประกาศอย่างแพร่หลายแล้วในช่องทางต่าง ๆ แต่ชาวบ้านก็ยังคงเชื่อถือการพยากรณ์อากาศของร่างทรงอยู่เสมอ

แต่แล้วในช่วงบ่ายวันหนึ่งที่มีอากาศค่อนข้างร้อน ขณะที่ผู้เขียนกำลังเดินผ่านบริเวณหลังบ้านของร่างทรง ผู้เขียนบังเอิญได้ยินบทสนทนาที่มีส่วนอธิบายปรากฏการณ์ในพื้นที่นี้ได้อย่างกระชับ ร่างทรงพูดคุยกับลูกศิษย์ซึ่งเป็นหลานสาวของเธออย่างเบา ๆ หลังจากมานหาที่บของโบสถ์ริมกำแพงบ้านว่า “จำไว้ว่ามดที่กรูออกจากรังหลังอากาศขึ้น ๆ แปลว่าลมฝนใหญ่กำลังมา แต่อย่าลืมนดูทิศทางและแรงลมด้วย” ด้วยความอยากรู้ ผู้เขียนจึงหยุดเดินและยืนฟังต่อไป ลูกศิษย์ของเธอถามต่อว่า “แต่กรมอุตุนิยมวิทยาบอกว่าช่วงนี้จะไม่ค่อยมีฝนตกหนัก เราจะบอกชาวบ้านอย่างไร” หญิงร่างทรงตอบว่า “เครื่องมือเครื่องมือของพยากรณ์อากาศไม่ใช่สิ่งที่เราเห็น ท่าน (เทวดาที่มาประทับทรง) ช่วยบอกเรา แต่เราจะต้องเฝ้าสังเกตสิ่งต่าง ๆ ด้วย”

การได้ยินบทสนทนานี้โดยบังเอิญ ช่วยให้ผู้เขียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อและการเรียนรู้จากประสบการณ์ในการปฏิบัติของร่างทรงหญิง แม้ว่าเธอจะอธิบายว่าได้อาศัยคำแนะนำของเทวดาที่มาประทับทรง แต่การประกาศคำพยากรณ์ที่จะใช้บอกกับชาวบ้าน มีรากฐานที่สำคัญจากการสังเกตสิ่งแวดล้อมอย่างรอบคอบ ซึ่งพัฒนาสืบทอดมารุ่นต่อรุ่น ชาวบ้านไว้วางใจเทวดาและร่างทรงเพราะในคำพยากรณ์มีการคำนึงถึงสัญญาณธรรมชาติบางอย่างในพื้นที่ และถูกสื่อสารออกมาภายในบริบทของความเข้าใจทางวัฒนธรรมของชาวบ้านร่วมกัน เมื่อเทียบกับคำพยากรณ์อากาศของหน่วยงานรัฐที่พบได้ทั่วไปตามสื่อต่าง ๆ แล้ว จะพบว่า การพยากรณ์เหล่านั้นมีลักษณะเป็นการทั่วไปและเข้าใจยากสำหรับชาวบ้าน โดยเฉพาะการขาดความเฉพาะเจาะจงในระดับที่ชวนให้พึงพอใจ การพยากรณ์อากาศของรัฐไม่ได้คำนึงถึงบริบทของพื้นที่ที่อาจมีอิทธิพลหรือปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาประกอบ ในทางตรงกันข้าม คำพยากรณ์ของหญิงร่างทรงมีความเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมโดยรอบ ทำให้ผลลัพธ์ค่อนข้างแม่นยำและทำให้ผู้คนในชุมชนรู้สึกสัมผัสได้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน”

ประสบการณ์ของการบังเอิญได้ยินนี้ ทำให้ผู้เขียนเข้าใจว่าความเชื่อถือในร่างทรงของชาวบ้านโดยรอบมีรากฐานมาจากการผสมผสานระบบความรู้ในระดับพื้นที่ เข้ากับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่สามารถสังเกตได้ ไม่ใช่แค่การเลือกประเพณีเหนือความทันสมัยเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการไว้วางใจระบบที่รองรับประสบการณ์ซึ่งตอบสนองความต้องการเฉพาะของพวกเขาด้วย (Vejvarabhorn, 2021) อย่างไรก็ตาม แม้การบังเอิญได้ยินในกรณีข้างต้นจะไม่ได้เกิดขึ้นด้วยความตั้งใจ แต่ก็ทำให้

ผู้เขียนเกิดคำถามขึ้นในใจอันเป็นที่มาของบทความนี้ว่า การบังเอิญได้ยินดังกล่าวเป็นประตูที่เปิดไปสู่การค้นพบหรือการสร้างความเข้าใจเชิงลึกทางมานุษยวิทยา หรือเป็นการละเมิดมาตรฐานทางจริยธรรมของนักมานุษยวิทยาแน่ ภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกของการตอบคำถามนี้ชวนให้ขบคิดอยู่นานว่า ในขณะที่ข้อมูลนี้นักมานุษยวิทยาได้มาจากการได้ยินโดยบังเอิญจะช่วยสร้างความเข้าใจเชิงชาติพันธุ์วรรณา แต่ก็มีส่วนที่ทำให้รู้สึกว่าการก้าวข้ามเส้นจริยธรรมของการวิจัยด้วยการได้มาซึ่งข้อมูลของผู้ศึกษา หรือก็คือนักมานุษยวิทยาด้วยหรือไม่

ผู้เขียนเห็นว่าการตอบคำถามในภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกนี้ ไม่ใช่แค่เพียงการเลือกที่จะตอบด้วยการชี้ชัดไปที่ทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง หากแต่เป็นการชี้ชวนให้ถอยออกมาพิจารณาว่าคำถามในลักษณะดังกล่าว เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขและปัจจัยแบบใดของการทำงานวิจัยภาคสนามทางมานุษยวิทยา บทความนี้มุ่งพิจารณาการได้ยินข้อมูลโดยบังเอิญในการทำงานภาคสนาม และเสนอว่าถึงแม้ว่าการได้ข้อมูลจากการได้ยินโดยบังเอิญจะมีลักษณะที่ทำให้ทลายปริมณฑลทางจริยธรรม แต่ข้อมูลดังกล่าวก็สามารถนับได้ว่ามีคุณค่าทางญาณวิทยา ที่สามารถเติมความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมของมนุษย์ได้ โดยวัตถุประสงค์ของบทความนี้ ได้แก่ (1) สำรวจปรากฏการณ์ของการได้ยินโดยไม่ตั้งใจในบริบทของระเบียบวิธีการศึกษาทางมานุษยวิทยา (2) ตรวจสอบผลลัพธ์ของการได้ยินโดยไม่ตั้งใจ และประเมินว่าแนวปฏิบัติทางจริยธรรมที่มีอยู่นั้นจัดการกับภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกนี้อย่างไร และ (3) เสนอแนะแนวทางที่สมดุลของการจัดการกับภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกของการบังเอิญได้ยินในการทำงานภาคสนามทางมานุษยวิทยา

2. ทบทวนวรรณกรรม

2.1 เสี่ยงกับการได้ยินโดยบังเอิญในสนาม

แนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับการทำงานภาคสนามทางมานุษยวิทยาอย่างหนึ่งคือ การใช้เนื้อตัวของนักมานุษยวิทยาเองในฐานะเครื่องมือในการเก็บข้อมูล แนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของประสบการณ์ที่เต็มไปด้วยการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัส เพื่อทำความเข้าใจความซับซ้อนของวัฒนธรรมมนุษย์ ถึงแม้ว่าในทางปฏิบัติแล้ว การทำงานภาคสนามในชนบิชาการมักจะให้ความสำคัญกับการมองเห็นเป็นหลัก แต่การรับรู้ทางการได้ยินก็นับได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการรับรู้ถึงเสียงแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสนาม ในการทำงานภาคสนามยุคแรก ๆ นักมานุษยวิทยารุ่นบุกเบิกมักให้ความสำคัญกับการใช้ประสาทสัมผัสทั้งหมดในการทำงานชาติพันธุ์วรรณา ผลงานสำคัญของ Bronislaw Malinowski (Malinowski, 1922) ในหมู่เกาะโทรเบียนด์ (Trobriand) กล่าวถึงการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) ซึ่งโดยเนื้อแท้แล้วไม่ได้แยกการได้ยินออกจากการสังเกตด้วยการมองเห็น อย่างไรก็ตาม การตระหนักถึงความสำคัญของการได้ยินในการทำงานภาคสนามทางมานุษยวิทยา ค่อย ๆ กำเนิดตัวอยู่แค่การทำงานยุคเริ่มแรก (Malinowski, 1922; Evans-Pritchard, 1940; Powdermaker, 1966)

เมื่อวิธีการศึกษาภาคสนามทางมานุษยวิทยามีความคงตัว การทำงานชาติพันธุ์วรรณาก็หันไปให้ความสำคัญกับมุมมองหรือประเด็นเฉพาะที่นักมานุษยวิทยาสนใจ ทำให้ความสนใจเกี่ยวกับเสียงในสนามถูกลดความสำคัญลง แต่เมื่อเวลาผ่านไป ความสนใจเกี่ยวกับเสียงในการทำงานภาคสนามเริ่มกลับมาอีกครั้งเมื่อเทคโนโลยีการบันทึกเสียงเริ่มแพร่หลาย Steven Feld (Feld, 1990) อธิบายให้เห็นถึงความสำคัญของภูมิทัศน์เสียง (Soundscape) ผ่านการรับรู้สถานะแวดล้อมของเสียงทางกายภาพในการแสดงออกทางวัฒนธรรม เขาเสนอว่าเสียงเป็นส่วนสำคัญของชีวิตทางสังคม ผัสสะทางเสียงจึงถือเป็นเครื่องมือทางชาติพันธุ์วรรณาที่สำคัญ Tim Ingold (Ingold, 2000) ให้ความเห็นในประเด็นนี้ว่า การทำความเข้าใจการรับรู้ของสิ่งแวดล้อมผ่านประสบการณ์ทางผัสสะของเสียง จำเป็นต้องพิจารณารายละเอียดของปรากฏการณ์ที่ก่อให้เกิดประสบการณ์ของการรับรู้ด้วย เพราะหากไม่มีปรากฏการณ์เกิดขึ้น นักมานุษยวิทยาจะไม่สามารถรับรู้ได้ว่ามีสิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นจริงได้อย่างไร การขยายความของ Tim Ingold ทำให้เกิดการสาวกลับไปยังที่มาของเสียงในฐานะที่เป็นความสนใจในตัวเองไปสู่ปรากฏการณ์ที่เป็นต้นกำเนิดของเสียง อย่างไรก็ตาม ในปฏิสัมพันธ์ของประสาทสัมผัสทางเสียงนี้ การได้ยินโดยไม่ตั้งใจสามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่อาจหลีกเลี่ยง เมื่อผู้ได้ยินอยู่ในอาณาบริเวณที่เหมาะสมจากต้นกำเนิดในภูมิทัศน์เสียง โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่นักมานุษยวิทยาได้ยินบทสนทนาหรือเสียงที่ไม่ได้คาดหวังว่าจะได้ยินมาก่อน การได้ยินนี้สามารถเกิดขึ้นได้บ่อยครั้งในบริบทของการทำงานภาคสนามเชิงลึก ผู้เขียนเห็นว่าปรากฏการณ์นี้นำมาซึ่งการพิจารณาประเด็นทางจริยศาสตร์และคุณค่าทางญาณวิทยาของข้อมูล ดังจะกล่าวถึงต่อไปในบทความนี้

ปัญหาของการได้ยินโดยไม่ได้ตั้งใจก่อให้เกิดความท้าทายทางจริยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นส่วนตัวและความลับของกลุ่มคนที่นักมานุษยวิทยาเข้าไปศึกษา คำว่าจริยศาสตร์ (Ethics) ในที่นี้หมายถึง การแสวงหาวิธีคิด การอธิบาย และการตัดสินว่าความประพฤติ ถูกหรือผิด ดีหรือชั่ว ของมนุษย์นั้นเป็นอย่างไร ในมุมมองมานุษยวิทยาปรัชญา การพิจารณาคุณค่าในมิติทางจริยธรรมจึงเป็นการตอบคำถามเรื่องความยุติธรรมและความเหมาะสมในการกระทำ เช่น เราจะมีเกณฑ์อะไรในการตัดสินความดีงามหรือความชั่วร้ายของมนุษย์ (Rangkla, 2022) ในเบื้องต้นนี้ หากอ้างอิงถึงหลักจริยธรรมของสมาคมมานุษยวิทยาอเมริกัน จะพบว่านักมานุษยวิทยาถูกเรียกร้องให้ต้องเคารพความเป็นส่วนตัวและศักดิ์ศรีของผู้ให้ข้อมูล กล่าวคือ นักมานุษยวิทยาจะต้องพิจารณาว่าการใช้ข้อมูลที่ได้รับมาจากการได้ยินโดยไม่ได้ตั้งใจได้ละเมิดความไว้วางใจของชุมชนหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือไม่ Ruth Behar (Behar, 1996) เคยตรึงตรึงถึงปัญหาทางจริยธรรมที่ตนเองเผชิญ เมื่อได้รับข้อมูลส่วนตัวหรือข้อมูลที่มีความละเอียดอ่อนโดยไม่ได้ตั้งใจระหว่างการทำงานภาคสนาม เธอเห็นว่าความสำคัญของการไตร่ตรองและความรับผิดชอบทางจริยธรรมของนักมานุษยวิทยา ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจว่าจะจัดการกับข้อมูลดังกล่าวอย่างไร

ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการตัดสินใจของนักมานุษยวิทยาว่าจะจัดการกับข้อมูลอย่างไร ขึ้นอยู่กับว่านักมานุษยวิทยาได้ข้อมูลดังกล่าวมาอย่างไร ด้วยเหตุที่การทำงานภาคสนามทางมานุษยวิทยาเป็นปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างผู้ถูกศึกษาและนักมานุษยวิทยาเอง Erving Goffman (Goffman, 1959) เสนอแนวคิดเรื่องหน้าฉากและหลังฉาก (Frontstage and backstage) ซึ่งพัฒนาจากการวิเคราะห์เชิงละคร (Dramaturgical analysis) แนวคิดดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการพิจารณาพลวัตของการได้มาซึ่งข้อมูล ผ่านการพิจารณาปฏิสัมพันธ์และการกำหนดอาณาบริเวณในสนาม กล่าวคือ Erving Goffman เสนอว่าผู้คนมีการจัดการความประทับใจที่ผู้อื่นจะมีต่อตนเองในสถานการณ์ทางสังคมผ่านการแสดงหน้าฉาก ซึ่งเป็นไปตามบรรทัดฐานและบทบาทที่ถูกคาดหวัง ในขณะที่เมื่ออยู่หลังเวที ผู้คนจะมีการแสดงออกได้อย่างอิสระ เมื่อไม่ได้อยู่ในสายตาของสาธารณชน ถึงแม้ว่ากรอบแนวคิดของ Erving Goffman จะมีรากฐานมาจากการคิดเชิงสังคมวิทยา แต่การประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดนี้กับมานุษยวิทยาก็ทำให้เข้าใจถึงลักษณะการแสดงออกของผู้คน ที่ปรากฏในทางวัฒนธรรมและปฏิสัมพันธ์ในการทำงานภาคสนาม ความแตกต่างระหว่างหน้าฉากและหลังฉากทำให้สามารถพิจารณาได้ว่าบุคคลและกลุ่มต่าง ๆ นำเสนอตัวเองอย่างไรในบริบททางสังคม

Gerald D. Berreman (Berreman, 2006) แปลโดย อุ๋ทอง ประศาสน์วินิจชัย แสดงให้เห็นการนำแนวคิดหน้าฉากและหลังฉากของ Erving Goffman มาอธิบายประสบการณ์ทำงานภาคสนามในสิริกานดา (Sirikanda) ทางตอนเหนือของอินเดีย งานแปลดังกล่าวสะท้อนว่าเขตหลังฉากคือที่ซึ่งเป็นที่รู้กันว่ามีความขัดแย้งกับภาพลักษณ์ที่การแสดงพยายามรักษาไว้ในเขตหน้าฉากอยู่เป็นนิจ สิ่งที่ปรากฏหลังฉากจึงไม่ได้รับการตรวจตราแบบการแสดง เพราะไม่มีการนำเสนอให้ผู้ชมได้มองเห็น การที่เรื่องหลังฉากปรากฏออกไปในบริเวณหน้าฉากโดยบังเอิญก็ดี หรือการที่ผู้ชมล่องล้าเข้าไปในเขตหลังฉากโดยไม่คาดหมายก็ดี ล้วนแต่จะก่อให้เกิดการชะงักงันของผู้แสดง Gerald D. Berreman เห็นว่าเขตหลังฉากไม่ได้สำคัญในฐานะความเป็นจริงที่เที่ยงแท้หรือสมบูรณ์ หากแต่อยู่ที่การเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นจริงและขาดไม่ได้ในการทำความเข้าใจความเป็นจริงทั้งหมดในการทำงานชาติพันธุ์วรรณา ถ้านักมานุษยวิทยาไม่เข้าใจความเป็นจริงส่วนที่อยู่หลังฉาก สิ่งที่เขาจะได้คือ ความเป็นจริงที่บิดเบือนและผิวเผินของคนที่เขาไปศึกษา (Berreman, 2006) ในกรณีของการได้ยินโดยบังเอิญ ข้อมูลที่นักมานุษยวิทยาได้รับคือข้อมูลของพื้นที่หลังฉาก ข้อมูลนี้ในทางหนึ่งอาจดูเสี่ยงหรือเข้าทางว่านักมานุษยวิทยาได้ล่องล้าเข้าไปในเขตหลังฉากโดยไม่คาดหมายหรือไม่ แต่ในอีกทางหนึ่ง การได้ยินก็เป็นผลมาจากการเล็ดลอดของเสียงที่หลุดออกไปปรากฏในบริเวณที่เป็นฉากหน้า การบังเอิญได้ยินข้อมูลในส่วนที่เป็นฉากหลังจึงเป็นเรื่องของการรับรู้ด้วยผัสสะทางเสียงในภูมิทัศน์เสียงโดยมิได้ตั้งใจหรือคาดหมาย การชะงักงันไม่ได้เกิดขึ้นในผู้แสดงที่เผยแพร่ข้อมูล เพราะพวกเขาไม่รู้ว่ามีคนนอกอย่างนักมานุษยวิทยากำลังได้ยิน แต่เกิดขึ้นในนักมานุษยวิทยาว่าข้อมูลที่เป็นประโยชน์จะนำไปใช้ได้หรือไม่และอย่างไร

ในแง่หนึ่ง การได้รับข้อมูลบางอย่างโดยบังเอิญในระหว่างการทำงานภาคสนามเช่นนี้ สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องโชคที่บังเอิญพบ (Serendipity) ฐานิดา บุญวรรณ (Boonwanno, 2019) อธิบายว่าโชคที่บังเอิญพบมีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ (1) เป็นข้อมูลที่ไม่คาดคิดมาก่อน (Unanticipated) (2) เป็นข้อมูลที่ต่างไปจากปกติ (Anomalous) และ (3) เป็นข้อมูลยุทธศาสตร์ (Strategic) ที่จะนำไปสู่การสร้างความเข้าใจใหม่ ๆ สำหรับการทำงานภาคสนาม แนวคิดเรื่องโชคที่บังเอิญพบ เน้นไปที่กระบวนการที่นักมานุษยวิทยาถูกฝึกมาให้สังเกตการณ์ในสิ่งที่ไม่ได้เตรียมมาพบเจอ สาเหตุที่นักมานุษยวิทยามีโอกาสสัมผัสกับโชคที่บังเอิญพบ เป็นผลมาจากลักษณะการทำงานภาคสนามเชิงลึกที่จะต้องคลุกคลี

อยู่ในพื้นที่หนึ่ง ๆ อย่างเข้มข้น ทักษะการใช้ความรู้และประสบการณ์ที่สะสมมา เพื่อเชื่อมโยงข้อมูล ที่ความ และตั้งคำถาม จะถูกใช้อยู่เสมอในการทำงานชาติพันธุ์วรรณา การทำงานภาคสนามจึงทำให้นักมานุษยวิทยาพบเจอกับความบังเอิญแบบต่าง ๆ ไม่สิ้นสุด ขึ้นอยู่กับว่าจะเรียนรู้อะไรได้บ้างจากความบังเอิญนั้น (Tilche & Simpson, 2017) ดังที่ ฐานิดา อธิบายว่าโชคที่บังเอิญพบ ต้องพิจารณาจากจุดยืนของผู้ค้นพบ ไม่ใช่สิ่งที่ถูกค้นพบ กรณีของการบังเอิญได้ข้อมูลหลังจากที่ไม่ได้คาดการณ์ว่าจะพบ แต่กลับเป็นประโยชน์ต่อความเข้าใจของนักมานุษยวิทยาเอง จึงนำตั้งคำถามว่าเป็นเรื่องของโชคในด้านที่เป็นสิ่งดีงาม หรือเป็นความรู้สึกลึบบาปที่มาจาก การได้ข้อมูลมาโดยที่เจ้าของข้อมูลไม่รู้ตัว

2.2 จริยศาสตร์ของการไต่ถามในสนาม

ในแง่ที่การไต่ถามที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการทำงานภาคสนามทางมานุษยวิทยา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการทำความเข้าใจความซับซ้อนของสังคมวัฒนธรรม ภาษา และปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นพ้องว่าการไต่ถามเป็นเครื่องมือที่สำคัญในระดับวิธีวิทยา ไม่ว่าจะถูกกล่าวถึงโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตาม (Agar, 1980; Hammersley & Atkinson, 1983; Geertz, 1973; Glesne & Peshkin 1992; Kvale, 1996) ตัวอย่างเช่น Michael Agar (Agar, 1980) ชี้ว่าการวิจัยทางชาติพันธุ์วรรณาที่มีประสิทธิภาพ จะต้องอาศัยความสามารถของนักมานุษยวิทยาในการฟังอย่างตั้งใจ ไปพร้อมกับการตีความบริบททางวัฒนธรรม Michael Agar ยังเสนอแนวคิดเรื่อง คนแปลกหน้ามืออาชีพ (professional stranger) โดยอธิบายว่า ในการรักษาสัมดุลระหว่างความคุ้นเคยและการแยกตัวออกไปจากคนที่ถูกศึกษา จะทำให้นักมานุษยวิทยาสามารถตีความและเข้าใจความละเอียดอ่อนของชุมชนที่พวกเขาศึกษาได้ดีขึ้น การไต่ถามจึงถือเป็นทักษะที่ช่วยถอดรหัสความหมายที่ฝังอยู่ในปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันได้ หรือในกรณีของ Clifford Geertz (Geertz, 1973) ที่แม้จะไม่ได้กล่าวถึงการไต่ถามโดยตรง แต่ก็ได้เน้นย้ำว่าการทำความเข้าใจสัญลักษณ์และความหมายทางวัฒนธรรมที่ซับซ้อน ต้องอาศัยความใส่ใจเรื่องราวต่าง ๆ อย่างรอบคอบ การไต่ถามจึงเป็นเส้นทางสู่การเข้าใจความหมายที่ซับซ้อนภายในวัฒนธรรม ซึ่งช่วยให้นักมานุษยวิทยาสามารถตีความการกระทำภายในบริบทที่กว้างขึ้นได้ วรรณกรรมในกลุ่มนี้ช่วยชี้ให้เห็นความสำคัญของการไต่ถาม ว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา ซึ่งช่วยให้นักมานุษยวิทยาสามารถรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย และสามารถเข้าใจมุมมองของผู้ถูกศึกษาได้อย่างลึกซึ้ง

ทั้งนี้ หากทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการไต่ถามอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งผู้เขียนจัดเป็นกลุ่มที่ว่าด้วยการสะท้อนไตรตรองเกี่ยวกับการได้ข้อมูลในมิติจริยศาสตร์ จะพบว่าจริยศาสตร์ของการได้ข้อมูลผ่านการไต่ถามโดยบังเอิญในการทำงานภาคสนามทางมานุษยวิทยา สัมพันธ์กับการพิจารณาทางจริยธรรมและปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อนักวิจัยไต่ถามข้อมูลโดยไม่ตั้งใจ การครุ่นคิดเกี่ยวกับปัญหาเหล่านี้มีความสำคัญต่อประเด็นความไว้วางใจ การเคารพความเป็นส่วนตัว และความถูกต้องสมบูรณ์ของงานวิจัย ผู้เขียนพบว่าวรรณกรรมในกลุ่มนี้สามารถจำแนกได้เป็น 7 กลุ่มย่อย ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ การสะท้อนไตรตรองและการตระหนักในตนเองของนักมานุษยวิทยา ซึ่งเน้นความสำคัญของการไตรตรองและการรับรู้ตนเองในการวิจัยทางชาติพันธุ์วรรณา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องจัดการกับข้อมูลที่รับมาโดยไม่ตั้งใจ (Behar, 1996; Clifford & Marcus 1986; Coffey 1999; Rabinow 1977) ผู้เขียนในงานกลุ่มนี้ เสนอว่านักมานุษยวิทยาต้องไตรตรองอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับบทบาท อารมณ์ และอัตลักษณ์ของตนเอง โดยรับรู้ว่าการวิจัยต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อการได้มาซึ่งข้อมูลและการตีความข้อมูลเหล่านั้นอย่างไร เพื่อให้สามารถรับมือกับปัญหาทางจริยธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงมุ่งจัดการกับข้อมูลที่ละเอียดอ่อนอย่างมีความรับผิดชอบและมีจริยธรรม

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ การตัดสินใจทางจริยธรรมและการลำดับความสำคัญของความเป็นอยู่ของคนทีมนักมานุษยวิทยาเข้าไปศึกษา ซึ่งอธิบายถึงความจำเป็นของกระบวนการตัดสินใจทางจริยธรรม เมื่อนักมานุษยวิทยาเผชิญกับการได้ข้อมูลมาโดยไม่ตั้งใจ (MacClancy, 2002; Jenkins, 2014; Duneier, 1999; Fluehr-Lobban, 2013) ผู้เขียนงานกลุ่มนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการประเมินอันตรายที่อาจเกิดขึ้น การพิจารณาถึงผลที่ตามมาจากการใช้ข้อมูล ตลอดจนการตัดสินใจที่ให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ของผู้ถูกศึกษา เขาสนับสนุนแนวทางที่ไม่สร้างอันตราย รักษาความไว้วางใจ เช่นเดียวกับความสมบูรณ์ทางจริยธรรมของการวิจัย โดยเน้นว่าความเป็นอยู่ที่ดีของผู้ถูกศึกษาควรเป็นข้อกังวลหลักของการทำงานชาติพันธุ์วรรณา

กลุ่มที่ 3 ได้แก่ การรักษาความลับและความเป็นส่วนตัวในการศึกษากลุ่มเปราะบาง ซึ่งกล่าวถึงความท้าทายทางจริยธรรมของการได้ข้อมูลมาโดยไม่ตั้งใจ เมื่อทำการวิจัยกับกลุ่มคนเปราะบางหรือถูกละเลย (Chavez, 1992; Parrenas, 2011; Way, 2011) ผู้เขียนงานในกลุ่มนี้เน้นถึงความเสี่ยงที่ผู้ถูกศึกษาอาจเผชิญหากข้อมูลที่ละเอียดอ่อนถูกเปิดเผย เช่น

การกระทำที่ผิดกฎหมาย การถูกตีตรา หรือการก่อให้เกิดอันตรายต่อความปลอดภัยในลักษณะต่าง ๆ โดยเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการรักษาความลับและความเป็นส่วนตัวอย่างเคร่งครัด งานกลุ่มนี้เสนอนักมานุษยวิทยาต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษเพื่อปกป้องผู้ถูกศึกษา โดยต้องแน่ใจว่าข้อมูลที่ได้รับมาโดยบังเอิญจะไม่ก่อให้เกิดผลทางลบ

กลุ่มที่ 4 ได้แก่ ความท้าทายทางจริยธรรมในบริบทเฉพาะ ซึ่งเจาะลึกถึงความซับซ้อนทางจริยธรรมของการได้ข้อมูลมาโดยไม่ตั้งใจในบริบทเฉพาะ เช่น ข่าวกรองในช่วงสงคราม สภาพแวดล้อมขององค์กร รวมถึงกระบวนการทางนโยบาย (Price, 2008; Shore & Wright, 1997; Cefkin, 2009) ผู้เขียนในกลุ่มนี้อธิบายถึงความท้าทายที่เกิดขึ้น เมื่อนักวิจัยได้รับข้อมูลที่ละเอียดอ่อนหรือเป็นความลับโดยบังเอิญในสถานการณ์ข้างต้น และเสนอให้มีการพัฒนาและการปฏิบัติตามมาตรฐานจริยธรรมที่เข้มงวด เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้เขียนพบว่าชิ้นงานใน 4 กลุ่มแรก มีการนำเสนอประเด็นที่เหลื่อมซ้อนกันอยู่ในที่สามารถจำแนกประเด็นหรือรายละเอียดร่วมกันได้อีก 3 กลุ่ม

กลุ่มที่ 5 ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางอารมณ์และความซับซ้อนทางจริยธรรมในการทำงานภาคสนาม ซึ่งมีลักษณะการสำรวจมิติทางอารมณ์และความซับซ้อนทางจริยธรรมในการทำงานภาคสนาม ตลอดจนผลกระทบของการได้ข้อมูลมาโดยไม่ตั้งใจต่อทั้งนักมานุษยวิทยาและผู้ถูกศึกษา ในแง่ที่การมีส่วนร่วมทางอารมณ์ของผู้ศึกษา นำมาซึ่งการตัดสินใจทางจริยธรรมที่มีความซับซ้อน (Behar, 1996; Duneier, 1999; Way, 2011) ผลงานเหล่านี้ชี้ให้เห็นความจำเป็นที่นักมานุษยวิทยาต้องจัดการกับความรู้สึกส่วนตัวของตนเอง ในขณะที่ยังคงมีความรับผิดชอบในการทำงานชาติพันธุ์วรรณา และต้องจัดการข้อมูลที่ละเอียดอ่อนซึ่งได้รับมาด้วยความเห็นอกเห็นใจและเอาใจใส่

กลุ่มที่ 6 ได้แก่ การรักษาพรหมแดนความลับ ซึ่งให้ความสำคัญกับการรักษาความลับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความสัมพันธ์กับการได้ข้อมูลมาโดยไม่ตั้งใจ (Clifford & Marcus, 1986; Jenkins, 2014) งานในกลุ่มนี้เสนอนักมานุษยวิทยาต้องเคารพขอบเขตของสิ่งที่สาธารณะรู้ได้กับสิ่งที่ควรจะเป็นความลับ โดยต้องพิจารณาถึงผลที่ตามมาของการเปิดเผยหรือปกปิดข้อมูลอย่างรอบคอบเพื่อสร้างความรับผิดชอบทางจริยธรรมในการจัดการข้อมูลไปพร้อมกับรักษาความไว้วางใจและความเป็นส่วนตัวของผู้ถูกศึกษา

กลุ่มที่ 7 ได้แก่ การสะท้อนไตร่ตรองทางจริยศาสตร์ในการสร้างความรู้ ซึ่งกล่าวถึงความจำเป็นในการไตร่ตรองทางจริยศาสตร์ในกระบวนการผลิตความรู้ รวมถึงการที่ตัวตน สถานภาพ และประสบการณ์ของนักมานุษยวิทยาเองมีผลต่อการรวบรวมและการตีความข้อมูล (Clifford & Marcus, 1986; Coffey, 1999; Rabinow, 1977) การไตร่ตรองจะช่วยให้นักมานุษยวิทยาสามารถประเมินได้ว่าการมีอยู่ของพวกเขาส่งผลกระทบต่อการทำงานภาคสนามอย่างไร และสร้างงานวิชาการที่แสดงถึงวัฒนธรรมที่พวกเขาศึกษาอย่างถูกต้องตามจริยธรรม การแสวงหาวิธีคิดในการพิจารณาการใช้ข้อมูล จึงถือเป็นส่วนหนึ่งของการไตร่ตรองทางจริยศาสตร์

จากวรรณกรรมที่ทบทวนมา 2 กลุ่มใหญ่ จะเห็นว่าขณะที่การตระหนักถึงการใช้ผัสสะทางเสียงในฐานะเครื่องมือในการเก็บข้อมูลการวิจัยทางชาติพันธุ์วรรณาได้ช่วยวางฐานคิดที่เพียงพอต่อการให้ความสำคัญกับการรับรู้ข้อมูลผ่านการได้ยินในการทำงานภาคสนาม แต่ประเด็นเกี่ยวกับจริยศาสตร์ของการได้ข้อมูลมาโดยไม่ตั้งใจซึ่งการบังเอิญได้ยินนับเป็นส่วนหนึ่งนั้นยังไม่เพียงพอที่จะตอบคำถามในภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกของผู้เขียนได้ ถึงแม้ว่างานหลายชิ้นจะชี้ให้เห็นความซับซ้อนทางจริยธรรมในการแสวงหาความรู้ แต่ก็ไม่ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่จะพิจารณาความยืดหยุ่นของมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างเพียงพอ เพราะการซังน้ำหนักระหว่างข้อดีข้อเสียของข้อมูลที่ได้มาจากการได้ยินโดยบังเอิญ ยังไม่ได้มีการสำรวจอย่างทั่วถึง ถึงแม้ว่างานบางกลุ่มจะมีบริบทเฉพาะของตนเองก็ตาม แต่การให้ข้อเสนออย่างการสร้างบรรทัดฐานทางจริยธรรมในการทำงานสนามอย่างเคร่งครัดเป็นสิ่งที่ผู้เขียนไม่เห็นด้วย การสร้างข้อกำหนดที่เข้มงวดในบริบทหนึ่ง ๆ มีความเสี่ยงที่จะถูกนำไปใช้ในลักษณะของกฎทั่วไป ซึ่งอาจเข้าไปขัดขวางความเป็นไปได้ใหม่ ๆ ของโจทย์แบบอื่นในการศึกษาทางมานุษยวิทยา ข้อเสนอของงานบางกลุ่มมีการชี้ว่าการตัดสินใจใช้ข้อมูลควรเคารพพรหมแดนของความลับและให้ความสำคัญของความเป็นอยู่ของคนที่นักมานุษยวิทยาเข้าไปศึกษา ผู้เขียนค่อนข้างคล้อยตามข้อเสนอนี้โดยเฉพาะในประเด็นหลัง แต่เราจะต่อรองการรับรู้ที่เกิดขึ้นเองโดยผัสสะรับเสียง ซึ่งตกกระไดพลอยโจนไปเป็นความผิดบาปตามมาตรฐานจริยธรรมที่มีอยู่กับการโยนทิ้งที่ได้จากความรู้และความเข้าใจใหม่ ๆ จากการใช้ข้อมูลที่ได้มาจกโชคดียบังเอิญพบ ซึ่งเป็นผลมาจากการทำงานหนักของนักมานุษยวิทยาเองได้อย่างไร งานกลุ่มที่ผู้เขียนเห็นด้วย คือกลุ่มที่เสนอนักมานุษยวิทยาสะท้อนไตร่ตรองทางจริยธรรม

ในการสร้างความรู้ ซึ่งน่าสังเกตว่างานส่วนใหญ่ในกลุ่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานกลุ่มที่เสนอให้นักมานุษยวิทยาสะท้อนไตรตรองเพื่อการตระหนักรู้ในตนเองเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้ข้อมูล การทำความเข้าใจภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกจึงอาจอาศัยแนวทางของการสะท้อนไตรตรองในกระบวนการสร้างความรู้และการตระหนักรู้ในข้างต้น มาเป็นแนวทางในการพิจารณาได้ต่อไป

3. วิธีการศึกษา

จากการตั้งคำถามและการทบทวนวรรณกรรมในข้างต้น วัตถุประสงค์ของบทความนี้คือ การสำรวจประเด็นจริยธรรมและคุณค่าทางญาณวิทยาของการได้ยินข้อมูลโดยบังเอิญในงานภาคสนามทางมานุษยวิทยา โดยมุ่งวิเคราะห์ความซับซ้อนของกรอบจริยธรรมที่มีอยู่ และเสนอแนวทางที่สมดุลในการใช้ข้อมูลที่ได้รับมาโดยไม่ตั้งใจ ผู้เขียนอาศัยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยอิงวิธีการศึกษาแบบอัตชาติพันธุ์วรรณนา (Autoethnography) ซึ่งให้ความสำคัญกับประสบการณ์ (Experience) และการสะท้อนไตรตรอง (Reflection) ของผู้วิจัย ประสบการณ์และการตั้งคำถามต่อการได้ยินข้อมูลโดยบังเอิญในการทำงานภาคสนามของผู้เขียนดังกล่าวถึงในข้างต้น จะถูกใช้เป็นขอบเขตและข้อมูลหลักในการวิเคราะห์ประสบการณ์ของผู้เขียนเองในบริบทของการทำความเข้าใจทางสังคมวัฒนธรรมและการทำงานภาคสนามทางมานุษยวิทยา (Eyherington, 2004; Wall, 2006; Chang, 2008; Boylorn & Orbe, 2014)

ทั้งนี้เอง ในการไตรตรองเพื่อสะท้อนความคิด ผู้เขียนจะอาศัยวิธีการค้นคว้าทางเอกสารเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลประกอบสำหรับใช้เป็นแหล่งอ้างอิงและตัวอย่างในการตอบคำถาม วิธีการเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เขียนสามารถตรวจสอบได้ว่าเรื่องเล่าที่เป็นประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เขียน เชื่อมโยงกับกรอบทางสังคมวัฒนธรรม แนวความคิด รวมถึงจัดวางตัวเองลงในวรรณกรรมที่กว้างขึ้นอย่างไร เพื่อให้การวิเคราะห์และไตรตรองเหล่านี้ สามารถเผยข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างนักมานุษยวิทยากับบุคคลที่ถูกศึกษาและบรรทัดฐานทางจริยธรรมในการทำงานวิชาการ โดยเฉพาะงานชาติพันธุ์วรรณนา

4. ผลการศึกษา

4.1 การสำรวจการบังเอิญได้ยินในงานมานุษยวิทยา

ระเบียบวิธีของการทำงานภาคสนามเป็นสิ่งที่กำหนดให้นักมานุษยวิทยาต้องใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางสิ่งที่ตนเองสนใจ ซึ่งมักจะใช้ระยะเวลายาวนาน กล่าวได้ว่าการทำงานภาคสนามแบบนี้ได้รับการออกแบบมาเพื่อให้เกิดความเข้าใจทางวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน จากมุมมองของผู้ที่อยู่ในสังคมวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ อย่างไรก็ตาม ภายใต้การศึกษาโดยระเบียบวิธีนี้ยังมีความหมายว่า นักมานุษยวิทยาจะต้องอยู่ในพื้นที่ที่ปฏิสัมพันธ์ส่วนตัวและส่วนรวมเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติและโดยธรรมชาติอยู่เสมอด้วย การทำงานภาคสนามอย่างเข้มข้นทำให้นักมานุษยวิทยาได้เข้าไปคลุกคลีอยู่ในชุมชนที่พวกเขาศึกษา ความใกล้ชิดกับสนามดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นความใกล้ชิดทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังเป็นความใกล้ชิดทางสังคมและอารมณ์ ในอีกลักษณะหนึ่ง เนื่องจากนักมานุษยวิทยาต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการสนทนาในชีวิตประจำวันต่าง ๆ ของผู้คน ความผูกพันที่เกิดขึ้นสามารถนำไปสู่สถานการณ์ที่ผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่เป็นส่วนตัวหรือข้อมูลที่ละเอียดอ่อนโดยไม่ตั้งใจ นั่นคือปรากฏการณ์ที่เรียกว่า การได้ยินโดยบังเอิญที่สามารถเกิดขึ้นได้โดยธรรมชาติของการทำงานภาคสนามทางมานุษยวิทยา

การทำงานภาคสนามอย่างเข้มข้นทำให้นักมานุษยวิทยาได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เช่น การรับประทานอาหารและการทำกิจวัตรประจำวันต่าง ๆ ในบางโอกาส นักมานุษยวิทยาอาจพักอาศัยอยู่ในบ้านหรือชุมชนของผู้ให้ข้อมูล โดยเฉพาะผู้ให้ข้อมูลหลักในสนาม การทำงานเพื่อแสวงหาข้อมูลในลักษณะนี้ จึงแทบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่จะหลีกเลี่ยงการได้พบเห็นปฏิสัมพันธ์หรือได้ยินบทสนทนาที่เจ้าของข้อมูลไม่ได้ตั้งใจให้นักมานุษยวิทยารับทราบเป็นการเฉพาะ ตัวอย่างเช่น ขณะที่กำลังช่วยเตรียมอาหารในครัวหรือเดินสำรวจในบริเวณชุมชน นักมานุษยวิทยาอาจได้ยินบทสนทนาเกี่ยวกับข้อพิพาทในครอบครัว การเมืองในชุมชน แรงบันดาลใจส่วนตัว หรือการปรึกษาหารือต่าง ๆ บทสนทนาเหล่านี้สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และระบบความเชื่อ ซึ่งการสัมภาษณ์และบรรยากาศที่เป็นทางการอาจไม่สามารถเปิดปากผู้ให้ข้อมูลได้ เมื่อเทียบกับการได้รับทราบข้อมูลในบริบทความคลุ่มเคลือระหว่างความเป็นสาธารณะและความเป็นส่วนตัว การที่ผู้เขียนได้ยินบทสนทนาโดยบังเอิญของหญิงร่างทรงกับลูกศิษย์ก็เกิดขึ้นในบริบทที่ไม่แตกต่างกัน การที่นักมานุษยวิทยาคลุกคลีอยู่ในสนามอย่างใกล้ชิดจึงเป็นการสร้างโอกาสให้กับความบังเอิญ โดยเฉพาะในบริเวณที่ความเป็นส่วนตัวของเจ้าของข้อมูลไม่อาจรับประกันการเล็ดลอดของข้อมูลได้อย่างหมดจด

ในโอกาสที่ความบังเอิญเปิดทางให้กับนักมานุษยวิทยา การบังเอิญได้ยินและการบังเอิญได้เห็นอาจเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ในการทำงานภาคสนาม ผู้เขียนเห็นว่าความบังเอิญทั้งสองอาจมีความแตกต่างกันทั้งในมิติทางญาณวิทยาและจริยศาสตร์ เพราะการบังเอิญได้ยินเกิดขึ้นผ่านการรับรู้ทางเสียง ทำให้ข้อมูลที่ได้รับมักเกี่ยวข้องกับฉากหลังโดยเป็นข้อมูลที่เจ้าของข้อมูลไม่ได้ตั้งใจให้ผู้อื่นรับรู้โดยธรรมชาติ ในทางกลับกันการบังเอิญได้เห็นซึ่งเกิดขึ้นผ่านการสังเกตทางสายตา มักไม่จำกัดว่าสิ่งที่เห็นจำเป็นที่จะต้องปกปิดเสมอไป สิ่งที่นักมานุษยวิทยาบังเอิญเห็นอาจเป็นเพียงฉากหน้า ที่บุคคลกำลังแสดงบทบาทตามความคาดหวังทางสังคมวัฒนธรรมก็ได้ในหลายครั้ง การบังเอิญได้เห็นมักนำไปสู่การสร้างคำอธิบายเชิงพรรณนา ซึ่งส่วนหนึ่งของการสังเกตมากกว่าการล้วงล้ำ เมื่อเทียบกับการบังเอิญได้ยินซึ่งเป็นเรื่องของข้อมูลที่รู้ข้อมูลที่เป็นรายละเอียดโดยตรงของเรื่องราวและการกระทำ การบังเอิญได้เห็นจึงมีความท้าทายทางจริยธรรมน้อยกว่าการบังเอิญได้ยิน นอกจากนี้เมื่อพิจารณาในแง่ของการสร้างองค์ความรู้ ข้อมูลที่ได้จากการบังเอิญได้ยินมักเป็นข้อมูลที่ช่วยสร้างความเข้าใจ ในขณะที่ข้อมูลจากการบังเอิญได้เห็นมักจะออกไปในทางที่ช่วยให้เข้าใจเชิงประจักษ์เสียมากกว่า อย่างไรก็ตาม การใช้ข้อมูลที่ได้จากทั้งสองวิธียังคงมีข้อกังวลทางจริยธรรม โดยเฉพาะในกรณีของการบังเอิญได้ยินที่อาจทำให้เกิดข้อขัดแย้งเกี่ยวกับการละเมิดความเป็นส่วนตัวของบุคคลที่ถูกรับฟัง

กระนั้นแล้ว อาจกล่าวได้ว่าในหลายวัฒนธรรมเองก็มีแนวคิดเรื่องความเป็นสาธารณะและความเป็นส่วนตัวต่างกันไป โดยเฉพาะต่างไปจากแนวคิดของชาวตะวันตกที่ถูกใช้เป็นหลักคิดในเชิงจริยธรรมทางวิชาการ ในบางกรณีการทำงานภาคสนามทำให้พบว่าในบางวัฒนธรรมอาจมีการพูดคุยเรื่องส่วนตัวต่อหน้าผู้อื่นอย่างเปิดเผย การได้รับทราบข้อมูลจากบทสนทนาในลักษณะนี้จึงนับได้ว่าเป็นผลตามธรรมชาติของการใช้ชีวิตร่วมกัน (Malinowski, 1922) เคยอธิบายถึงการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมของเขาในหมู่ชาวโทรเบเรียนด์ว่า การพูดคุยเกี่ยวกับการใช้ชีวิตของคนเหล่านี้มีลักษณะเปิดเผย เรื่องราวที่อาจพิจารณาได้ว่าเป็นเรื่องส่วนตัวมักถูกหยิบขึ้นมาพูดถึงเป็นปกติ เช่น ความสัมพันธ์ส่วนตัว หรือแม้แต่เรื่องในครอบครัว ซึ่งความคิดเบื้องหลังความเป็นส่วนตัวดังกล่าวนี้อยู่ในโลกทัศน์ที่พ้นไปจากวิถีคิดแบบตะวันตก นั่นคือการเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่เน้นความเป็นชุมชนและความใกล้ชิดของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าพิจารณาคือ เมื่อนักมานุษยวิทยามีความชำนาญในภาษาถิ่นมากขึ้น ความสามารถในการเข้าใจและตีความบทสนทนาที่ได้นับก็เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ถึงแม้ว่าจะมีองค์ประกอบอื่น ๆ ในการสนทนาที่ไม่ใช่คำพูด เช่น น้ำเสียง ภาษากาย และบริบท เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ผัสสะของเสียงเพียงอย่างเดียว การได้ยินโดยบังเอิญจึงเป็นมากกว่าแค่การได้ยินคำพูด แต่ยังรวมถึงการสังเกตพฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ ในบางกรณี การที่คนที่ถูกศึกษาคิดว่านักมานุษยวิทยาไม่รู้หรือไม่เชี่ยวชาญภาษาของพวกเขามากนัก ได้นำไปสู่การพูดคุยเรื่องราวต่าง ๆ อย่างเปิดเผย Jean Briggs (Briggs, 1970) ใช้เวลาอยู่ร่วมกับชาวอินูอิต (Inuit) ในแถบอาร์กติกเป็นเวลานาน เมื่อเธอเรียนรู้และเข้าใจภาษาถิ่นของคนเหล่านี้ได้ดีขึ้น ชาวอินูอิตบางครั้งยังคงคิดว่าเธอไม่เข้าใจภาษาถิ่นดีพอ พวกเขาจึงพูดคุยเรื่องราวต่าง ๆ อย่างเปิดเผย ต่อหน้าเธอ Jean Briggs สามารถเข้าใจบทสนทนาเหล่านี้ ทำให้เธอสามารถตีความวัฒนธรรมและพฤติกรรมของชาวอินูอิตได้อย่างลึกซึ้ง อีกข้อสังเกตหนึ่งคือการได้ยินในลักษณะนี้อาจนิยามได้ว่าเป็นช่วงเวลาแห่งโชคดียที่บังเอิญพบ ซึ่งเป็นการค้นพบที่คาดไม่ถึงว่าจะได้ยินข้อมูลและทำให้นักมานุษยวิทยาเข้าใจวัฒนธรรมได้ดีขึ้น การมีโชคดังกล่าวเป็นผลมาจากความไม่รู้หรือคาดไม่ถึงของผู้ให้ข้อมูล อันทำให้เกิดการเล็ดลอดของข้อมูลจากหน้าฉากหรือหลังฉากโดยไม่ตั้งใจ กล่าวได้ว่าช่วงเวลาดังกล่าวเป็นเครื่องพิสูจน์ถึงความลึกซึ้งที่เกิดจากการทำงานภาคสนามเชิงลึก ถึงแม้ว่าจะเต็มไปด้วยความซับซ้อนทางจริยธรรมก็ตาม

ตลอดประวัติศาสตร์ของมานุษยวิทยา การได้ยินโดยบังเอิญมีบทบาทสำคัญในการกำหนดเรื่องราวทางชาติพันธุ์ วรรณกรรมและการพัฒนาทางทฤษฎี นักมานุษยวิทยายุคแรก ๆ มักเสนอว่าข้อมูลเชิงลึกเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในการทำงานภาคสนาม ซึ่งข้อมูลเหล่านี้มักไม่ได้มาจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือการสังเกตการณ์ที่วางแผนหรือคาดไว้ล่วงหน้า แต่มาจากการเผชิญหน้ากับสิ่งแปลกใหม่ที่ตนเองไม่รู้จักระหว่างการเก็บข้อมูล กล่าวได้ว่างานศึกษาของ Malinowski (1922) ถือเป็นรากฐานของระเบียบวิธีการทำงานภาคสนามทางมานุษยวิทยา แนวทางในการศึกษาภาคสนามของเขาทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับวงแหวนคูลา (Kula) และความสำคัญของระบบการแลกเปลี่ยน การบังเอิญได้ยินของ Bronislaw Malinowski เกิดขึ้นในขณะที่กำลังล่องเรือกับชาวโทรเบเรียนด์ ซึ่งทำให้ได้ยินข้อมูลที่ตรงไปตรงมาเกี่ยวกับคู่ค้า คู่แข่ง และเกียรติยศที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนเครื่องประดับจากเปลือกหอย ข้อมูลเชิงลึกเหล่านี้มีความสำคัญในการตีความโลกทัศน์และกลไกทางสังคมของการแลกเปลี่ยนในวงแหวนคูลา ซึ่งไปไกลกว่าสิ่งที่ผู้ถูกศึกษาอาจเปิดเผยในการสัมภาษณ์อย่างตรงไปตรงมา

หรือในการศึกษาของ Edward Evan Evans-Pritchard (Evans-Pritchard, 1937) ความเข้าใจเกี่ยวกับเวทมนตร์ คำทำนาย และไสยศาสตร์ได้มาจากการอาศัยอยู่กับชาวอาซานเดเป็นเวลานาน ทำให้เขาได้เห็นปฏิกิริยาในชีวิตประจำวันต่อความโชคร้าย และการกล่าวหาเรื่องการใช้เวทมนตร์ การได้ยินโดยบังเอิญมีบทบาทในการสร้างความเข้าใจต่อผู้ต้องสงสัยว่าเป็นแม่มดหมอผี การสนทนาที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้ระมัดระวังทำให้ Edward Evan Evans-Pritchard เกิดความเข้าใจว่าความเชื่อเรื่องเวทมนตร์ แทรกแทรกซึมเข้าไปในความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างไร เช่นเดียวกับกรณีของ Bronislaw Malinowski ข้อมูลดังกล่าวของ Edward Evan Evans-Pritchard นี้อาจไม่สามารถเข้าถึงได้ผ่านการซักถาม เพราะผู้คนอาจลังเลที่จะพูดคุยอย่างเปิดเผยเกี่ยวกับหัวข้อที่ละเอียดอ่อนในบริบทเฉพาะทางสังคมวัฒนธรรม

ตัวอย่างงานชาติพันธุ์วรรณนาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการได้ยินโดยบังเอิญไม่เพียงมีส่วนสนับสนุนต่อคำอธิบายทางชาติพันธุ์วรรณนาเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อมุมมองทางทฤษฎีที่กว้างขึ้นในแวดวงมานุษยวิทยาด้วย ไม่ว่าจะเป็นการทำทาย กรอบความคิดที่มีอยู่ โดยให้มุมมองที่ตั้งคำถามต่อเรื่องราวที่ถูกค้นพบ ตลอดจนการพัฒนาแนวคิดใหม่ ๆ เช่น ความเข้าใจหน้าที่ทางสังคม ระบบเครือญาติ รวมถึงการให้ความหมายต่อสิ่งที่ไม่เข้าใจหรืออยู่เหนือการควบคุม คุณูปการเหล่านี้นำมาซึ่งการพิจารณาประเด็นทางจริยธรรมในบริบททางประวัติศาสตร์ ผู้เขียนเห็นว่าสิ่งสำคัญที่ต้องตระหนักคือ ในช่วงเวลาของมานุษยวิทยายุคแรกเริ่ม มาตรฐานทางจริยธรรมเกี่ยวกับการทำงานภาคสนามยังไม่เป็นทางการเท่ากับในปัจจุบัน การใช้ข้อมูลที่ได้อาจโดยบังเอิญแทบจะไม่มีข้อห้าม เช่นเดียวกับการพิจารณาถึงอันตรายหรือการละเมิดความไว้วางใจที่อาจเกิดขึ้นได้ ประเด็นดังกล่าวนี้เป็นข้อพิจารณาที่พัฒนาการของมานุษยวิทยาใหม่ มีข้อตระหนักถึงประเด็นจริยธรรมมากขึ้น และจำเป็นต้องวางมาตรฐานบางประการในการทำงานภาคสนาม อย่างไรก็ตาม ตัวอย่างงานชาติพันธุ์วรรณนาในข้างต้น ได้เผยให้เห็นถึงผลกระทบที่สำคัญซึ่งการได้ยินโดยบังเอิญที่มีต่อการค้นพบทางมานุษยวิทยา นั่นคือการนำมาซึ่งข้อมูลที่ช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่ซับซ้อนและขยายความก้าวหน้าทางแนวคิดทฤษฎีได้ คุณูปการเหล่านี้เกิดขึ้นพร้อมกับความท้าทายทางจริยธรรมเมื่อสาขาวิชาพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ

4.2 กรอบจริยธรรมกับการวิจัยทางมานุษยวิทยา

มานุษยวิทยาเป็นสาขาวิชาที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาสังคมมนุษย์ เหตุผลดังกล่าวนำมาซึ่งความรับผิดชอบทางจริยธรรมต่อบุคคลและสังคม ที่นักมานุษยวิทยาเข้าไปศึกษากรอบจริยธรรมในการทำงานภาคสนามทางมานุษยวิทยาถูกสร้างขึ้น เพื่อแนะนำให้นักมานุษยวิทยาดำเนินการศึกษาด้วยความเคารพ รับผิดชอบ และตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับนักศึกษา อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ของการได้ยินโดยบังเอิญได้เข้ามาท้าทายกรอบจริยธรรมดังกล่าวนี้ หรืออันที่จริงอาจกล่าวได้ว่า กรอบจริยธรรมต่างหากที่เข้ามาจำกัดการใช้ข้อมูลที่เคยปฏิบัติกันมา โดยเผยให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องในเชิงปฏิบัติที่จะจัดการกับความเป็นจริงที่ละเอียดอ่อนของการทำงานภาคสนามแบบเข้มข้น กรอบจริยธรรมจึงมีสถานะเป็นสิ่งที่ประกอบสร้างทางสังคมที่เข้ามามีบทบาทในการสร้างความรู้ในโลกริชาการ

นับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสาขาวิชามานุษยวิทยา ได้ประสบการณเปลี่ยนแปลงทางจริยธรรมที่สำคัญ ในช่วงแรก การศึกษาคณะอื่น (the others) ที่อยู่นอกโลกตะวันตกของมานุษยวิทยา ซึ่งมักเพิกเฉยต่อประเด็นจริยธรรม ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 การศึกษาสังคมวัฒนธรรมอื่นเกิดขึ้นควบคู่ไปกับการขยายตัวของการล่าอาณานิคม สังคมของชนพื้นเมืองต่าง ๆ ถูกศึกษาโดยไม่ได้แจ้งให้ทราบหรือได้รับความยินยอม ในแง่หนึ่ง ปฏิบัติการดังกล่าวเป็นผลมาจากอิทธิพลของทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคม ที่สังคมตะวันตกถูกอ้างอิงถึงในฐานะสังคมที่เจริญกว่า อีกทั้งยังถูกใช้เป็นข้ออ้างในการขยายดินแดนของพวกเขาออกไป บริบทอาณานิคมของมานุษยวิทยาในยุคแรกมีส่วนทำให้เกิดความไม่สมดุลของพลวัตทางอำนาจระหว่างผู้ศึกษาและกลุ่มคนที่ถูกศึกษา จนกระทั่งในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 ความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาทางจริยธรรมที่เพิ่มมากขึ้นเป็นผลมาจากข้อถกเถียงในการดำเนินโครงการคาเมลอต (Camelot) ในช่วงทศวรรษ 1960 ซึ่งเป็นโครงการศึกษาการปราบปรามการต่อต้านเพื่อการทำสงครามจิตวิทยาและทำนายพฤติกรรมของศัตรู โดยได้รับทุนสนับสนุนจากกองทัพสหรัฐฯ ในการวิเคราะห์สังคมและวัฒนธรรมของหลายประเทศ โดยเฉพาะในลาตินอเมริกา (Horowitz, 1967) ส่งผลให้เกิดการจัดทำแนวปฏิบัติทางจริยธรรมอย่างเป็นทางการ

สมาคมมานุษยวิทยาอเมริกัน (American Anthropological Association) ตอบสนองสถานการณ์ดังกล่าวด้วยการมีมติต่อต้านการมีส่วนร่วมในการทำงานข่าวกรองลับ (Clandestine intelligence) และนำหลักการแห่งความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ (Principles of Professional Responsibility) ฉบับแรกมาใช้ในปี 1971 หลักการดังกล่าวเน้นหลักปฏิบัติที่สำคัญ

ของผู้ถูกศึกษา เช่น การยินยอมโดยสมัครใจ การไม่สร้างอันตราย และการเคารพความเป็นส่วนตัว กล่าวได้ว่าแนวปฏิบัติดังกล่าวถือเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ ในการทำให้กรอบจริยธรรมกลายเป็นสถาบันในการทำงานวิจัยทางมานุษยวิทยา ในเวลาต่อมา พื้นฐานในการรับรองการดำเนินการทางจริยธรรมในการวิจัยที่ประกาศโดยสมาคมมานุษยวิทยาหลายแห่งให้ความสำคัญกับการได้รับความยินยอมโดยแจ้งข้อมูล การหลีกเลี่ยงอันตราย การรักษาความลับ และการเคารพในอำนาจการตัดสินใจของคนที่ถูกศึกษา ถึงที่สุดแล้ว แนวปฏิบัติเหล่านี้คือผลผลิตที่ได้รับการออกแบบมาเพื่อปกป้องผู้ถูกศึกษาจากการถูกเอารัดเอาเปรียบ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าข้อกำหนดเหล่านี้ให้คำตอบกับความละเอียดอ่อนของการได้ยินโดยบังเอิญได้ไม่เพียงพอ ตัวอย่างเช่น จริยธรรมของสมาคมมานุษยวิทยาอเมริกันเน้นย้ำถึงความสำคัญของการได้รับความยินยอมโดยแจ้งข้อมูล แต่ไม่ได้ลงลึกถึงสถานการณ์ที่ข้อมูลถูกเก็บรวบรวมโดยที่ผู้ถูกศึกษาไม่ทราบหรือตั้งใจ การขาดข้อกำหนดเฉพาะสำหรับการได้ยินโดยบังเอิญทำให้เกิดพื้นที่สีเทา ๆ ทางจริยธรรม ในแง่ที่นักมานุษยวิทยาอาจไม่แน่ใจว่าตนเองจะใช้งานข้อมูลที่ตนเองได้ยินโดยไม่ตั้งใจไว้ในกรณีวิเคราะห์ของตนหรือไม่ และจะใช้วิธีการใด ในการสร้างสมดุลระหว่างภาระผูกพันทางจริยธรรมในการเคารพความเป็นส่วนตัว กับคุณค่าของการสร้างความรู้ที่เป็นจุดหมายปลายทางของการทำงานวิชาการ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะช่วยพาไปถึงได้ นอกจากนี้ ยังรวมถึงขั้นตอนที่เหมาะสมในป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ข้อมูลดังกล่าว หากใช้มาตรฐานที่เคร่งครัด ตัวอย่างเรื่องเล่าของผู้เขียนในตอนต้นของบทความ ก็ยากที่จะกล่าวถึงและชี้ให้เห็นภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกได้ในบทความนี้

ในกรณีของประเทศไทย ไม่ปรากฏว่ามีกรอบจริยธรรมในการทำงานวิจัยด้านมานุษยวิทยามากำกับใช้เป็นการเฉพาะ หากแต่การวิจัยต่าง ๆ ในการศึกษาสังคมวัฒนธรรมถูกจัดไว้อยู่ภายใต้จรรยาวิชาชีพวิจัย และมาตรฐานจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ด้านสังคมศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (National Research Council of Thailand, 2021) ได้วางกรอบความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ถูกศึกษาไว้ว่า ผู้ศึกษาจะต้องมีจิตสำนึกที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสิ่งที่ถูกศึกษาและต้องดำเนินการวิจัยอย่างรอบคอบ ในขณะที่ เจนวิทย์ นวลแสง (Nuansang, 2019) ให้อรรถาธิบายที่เป็นข้อปฏิบัติและอธิบายว่าในปัจจุบันแนวทางของจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ได้ถูกนำมากำหนดเป็นเงื่อนไขทางวิชาการในด้านต่าง ๆ เขาเห็นว่านักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ยังขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เพราะเป็นเรื่องแปลกใหม่ ส่งผลให้เกิดการละเลยและเพิกเฉยต่อการสร้างความรู้และความเข้าใจในเรื่องของจริยธรรม ผู้เขียนสงสัยว่าข้อปฏิบัติต่าง ๆ ที่ถูกหยิบยกขึ้นมาใช้เป็นกรอบจริยธรรม มีลักษณะของการนำเสนอให้เป็นมาตรฐานที่กำหนดว่าต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดโดยไม่พิจารณาถึงความหลากหลายของวิธีการศึกษา บริบท และสถานการณ์ของการได้มาซึ่งข้อมูล ที่อาจนำไปสู่การสร้างความรู้หรือความเข้าใจใหม่ ๆ รวมถึงมุ่งเน้นให้ปฏิบัติตามแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่จำเป็นต้องครุ่นคิดตรองถึงสถานการณ์ของการได้มาซึ่งข้อมูลที่ดำรงอยู่ในสนาม การใช้กรอบจริยธรรมอย่างเคร่งครัดเช่นนี้ ชีชวนให้ตั้งคำถามในเชิงจริยศาสตร์ว่าเป็นการสร้างมาตรฐานแบบเดียวในการสร้างความรู้ ซึ่งสาขาวิชาต่าง ๆ ต่างมีวิธีการและธรรมชาติของการสร้างความรู้ที่แตกต่างหลากหลายหรือไม่ ในสถานการณ์หรือบริบทที่มีความซับซ้อน ข้อปฏิบัติเหล่านี้จะช่วยสร้างความเข้มแข็งหรือบั่นทอนการสร้างความรู้กันแน่

แนวปฏิบัติที่เป็นข้อกำหนดทางจริยธรรมในข้างต้น มักสันนิษฐานว่าการได้มาซึ่งข้อมูลมีลักษณะเป็นการรวบรวมข้อมูลอันเป็นไปโดยเจตนาและความยินยอมของผู้ให้ข้อมูล นักมานุษยวิทยาสามารถควบคุมการได้มาซึ่งข้อมูลอย่างรอบคอบ รวมถึงสามารถละทิ้งข้อมูลหรือเบาะแสบางอย่าง ที่อาจได้มาโดยไม่ตั้งใจได้อย่างเยือกเย็น ผู้เขียนเห็นว่าสมมติฐานนี้ไม่เป็นความจริงในบริบทของการทำงานภาคสนามของนักมานุษยวิทยา ซึ่งการได้ยินโดยไม่ตั้งใจแทบจะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้จากการทำงานแบบอัตโนมิติของผัสสะการรับรู้ด้วยเสียง ตลอดจนข้อมูลและเบาะแสต่าง ๆ ที่ได้มามีนำไปสู่การวิเคราะห์ เชื่อมโยง ตีความ และตั้งคำถามแบบเฉพาะหน้า ดังที่ ฐานิดา บุญวรรณ (Boonwanno, 2019) อธิบายอยู่เสมอ ผู้เขียนเห็นว่าสถานการณ์กลืนไม่เข้าคายไม่ออกดังกล่าว ในทางหนึ่งเป็นผลมาจากความไม่เพียงพอในกรอบจริยธรรมที่มีอยู่ต่อการใช้งานในบริบทที่ซับซ้อน ทำให้มานุษยวิทยาในปัจจุบันไม่มีที่ทางที่ชัดเจนเมื่อเผชิญกับการได้ยินโดยบังเอิญ ช่องว่างของการตัดสินใจนี้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่แตกต่างกันได้หลายลักษณะ นักมานุษยวิทยาบางคนอาจเลือกที่จะละทิ้งข้อมูลที่มีค่า เนื่องจากความกังวลด้านจริยธรรม ในขณะที่บางคนนำเสนอข้อมูลเชิงลึกโดยไม่พิจารณาถึงผลกระทบด้านจริยธรรมอย่างครบถ้วน ภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกนี้ ทำให้ความสามารถของนักมานุษยวิทยาในการรับมือกับสถานการณ์ของการบังเอิญได้ยินอย่างมีประสิทธิภาพถูกลดทอนลง

การได้รับความยินยอมจากคนที่นักมานุษยวิทยาศึกษา ถือเป็นหลักการสำคัญของจริยธรรมในการวิจัย ซึ่งตั้งอยู่บนหลักการที่ว่าผู้ถูกศึกษาควรมีส่วนร่วมโดยสมัครใจพร้อม ทั้งตระหนักถึงธรรมชาติและนัยสำคัญของการศึกษาอย่างเต็มที่ การร้องขอความยินยอมดังกล่าว เป็นตัวอย่างของการเคารพในความเป็นอิสระของผู้ให้ข้อมูล อย่างไรก็ตาม ความเป็นจริงของการทำงานภาคสนามมักทำให้การได้รับความยินยอมโดยการแจ้งข้อมูลที่ครบถ้วนเกี่ยวกับการศึกษา หรือแม้แต่การลงนามในหนังสือยินยอมโดยความเข้าใจอย่างเต็มที่ก็เป็นสถานการณ์ที่มีความซับซ้อน โดยเฉพาะในบริบทของการพิจารณาเรื่องการไต่สวนโดยบังเอิญในบทความนี้ เพราะการได้รับความยินยอมในการรวบรวมข้อมูลนั้นไม่สามารถทำได้เสมอไป ในทางปฏิบัติ บทสนทนาและเหตุการณ์ต่าง ๆ ในการทำงานภาคสนามทางมานุษยวิทยามักเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และนักวิจัยไม่สามารถขอความยินยอมสำหรับข้อมูลที่รับมาโดยไม่ได้เตรียมตัวหรือคาดเดามาก่อนได้ นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องความยินยอมอาจแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมวัฒนธรรม ในบางแห่งการตัดสินใจของชุมชนจะเข้ามาแทนที่อำนาจในตน (Autonomy) ของแต่ละบุคคล หรือในบางกรณีการให้ความยินยอมอาจมีความหมายที่แตกต่างกัน ความแตกต่างทางวัฒนธรรมเหล่านี้อาจทำให้มาตรฐานของการให้ความยินยอมไม่เหมาะสมหรือไม่มีประสิทธิภาพ ตัวอย่างงานของ Evans-Pritchard (1940) ที่ศึกษาชนเผ่านูเออร์ในซูดาน ซึ่งว่าโครงสร้างทางสังคมเน้นความสำคัญของเครือญาติและความอาวุโส การตัดสินใจต่าง ๆ จะถูกกำหนดโดยกลุ่มเครือญาติหรือผู้สูงอายุ ทำให้การตัดสินใจส่วนบุคคลต้องสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่ม

ในแง่หนึ่ง การมีอยู่หรือการปรากฏตัวของนักมานุษยวิทยาในสนาม สามารถส่งผลกระทบต่อความเต็มใจของผู้ถูกศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากมีการรับรู้ถึงความไม่สมดุลของอำนาจ ระหว่างผู้ทำการศึกษาและผู้ถูกศึกษา ดังเช่นในกรณีของ Gerald D. Berreman แปลโดย อุ๋ทอง ประศาสน์วินิจฉัย (Berreman, 2006) ที่การปรากฏตัวของลัทธิวรรณะพราหมณ์ทำให้ชาวศรีลังกาแสดงออกและให้ข้อมูลที่ไม่เป็นธรรมชาติ พวกเขาอาจรู้สึกจำเป็นต้องยินยอมหรืออาจไม่ทราบถึงสิทธิในการไม่ให้ความยินยอมให้ข้อมูล สถานะย้อนแย้งของผู้สังเกตการณ์ (Observer's paradox) ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ปรากฏการณ์ที่ถูกสังเกต หรือการศึกษานั้นได้รับอิทธิพลโดยไม่รู้ตัวจากการมีอยู่ของผู้ศึกษา อาจเป็นเงื่อนไขอีกแบบหนึ่งที่ทำให้ความยินยอมหรือแม้แต่สิ่งที่เกิดขึ้นในสนามเองไม่ตรงกับความเป็นจริง ความตึงเครียดระหว่างอุดมคติของการยินยอมโดยสมัครใจและความเป็นจริงของการทำงานภาคสนาม ทำให้นักมานุษยวิทยาอยู่ในสถานการณ์ที่ยากลำบาก การยึดมั่นต่อกรอบจริยธรรมว่าด้วยการยินยอมโดยสมัครใจอาจนำไปสู่การละทิ้งข้อมูลอันมีค่าที่อาจช่วยเพิ่มความเข้าใจและเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความรู้ ในทางกลับกัน การใช้ข้อมูลที่ได้รับโดยไม่ได้ตั้งใจโดยไม่ได้รับความยินยอมเอง ก็มีความเสี่ยงที่จะละเมิดหลักจริยธรรมและอาจส่งผลเสียต่อผู้ถูกศึกษา

ความซับซ้อนที่เกิดจากการไต่สวนโดยบังเอิญ เรียกร้องให้การพิจารณาใช้งานข้อมูลจำเป็นต้องอาศัยความละเอียดอ่อนต่อประเด็นจริยธรรมในมานุษยวิทยา แทนที่จะเป็นหลักการที่แข็งแกร่งแบบขั้นเดียวเชิงเดียว นักมานุษยวิทยาต้องมีส่วนร่วมในการไตร่ตรองทางจริยธรรมในการทำงานภาคสนาม โดยเฉพาะการตรวจสอบการทำงานของตนเองและผลที่ตามมาจากการกระทำในบริบททางวัฒนธรรม รวมถึงสถานการณ์เฉพาะอย่างมีวิจารณ์ญาณ ผู้เขียนเห็นว่าการประเมินผลกระทบทางจริยธรรมจากข้อมูลที่ได้จากการไต่สวนโดยบังเอิญ ควรเริ่มจากการประเมินว่าข้อมูลที่ได้นั้นมีความละเอียดอ่อนหรือเป็นอันตรายหรือไม่ หากได้รับการเปิดเผยออกมาเพื่อป้องกันผลลัพธ์ที่ไม่พึงประสงค์ ประเด็นต่อมา คือ การชั่งน้ำหนักระหว่างคุณค่าของข้อมูลกับอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ถูกศึกษา หากประโยชน์จากการทำความเข้าใจมีน้ำหนักมากกว่าความเสี่ยงอย่างมีนัยสำคัญ และมีแนวทางที่สามารถลดหรือจำกัดผลด้านลบลงได้ การพิจารณาใช้ข้อมูลนั้นอาจมีความสมเหตุสมผล ประเด็นที่สาม คือ การพิจารณาว่าผู้ให้ข้อมูลเป็นกลุ่มเปราะบางหรือไม่ สถานะดังกล่าวสัมพันธ์กับนัยของข้อมูลอย่างไร การไม่เปิดเผยรายละเอียดที่ระบุตัวตนจะช่วยปกป้องความเป็นส่วนตัวของผู้เข้าได้หรือไม่ ดังข้อพิจารณาเหล่านี้ การยอมรับว่ากรอบจริยธรรมที่มีอยู่ อาจไม่สามารถให้คำตอบที่ชัดเจนในทุกสถานการณ์ถือเป็นสิ่งสำคัญ นักมานุษยวิทยาต้องเตรียมพร้อมที่จะตัดสินใจทางจริยธรรมอย่างรอบคอบ แต่ปรับให้เข้ากับความเป็นจริงเฉพาะหน้าของงานภาคสนามของตน

4.3 คุณค่าของข้อมูลที่บังเอิญได้

ถึงแม้ว่าการไต่สวนโดยบังเอิญอันนำมาซึ่งข้อมูลในการทำงานภาคสนามทางมานุษยวิทยา จะมีประเด็นทางจริยธรรมที่ซับซ้อน แต่ก็อาจนับได้ว่าข้อมูลที่ได้นั้นด้วยวิธีการดังกล่าวมีคุณค่าทางญาณวิทยา เพราะการไต่สวนโดยบังเอิญช่วยให้นักมานุษยวิทยาหลีกเลี่ยงอุปสรรคเชิงวิธีการที่อาจเกิดขึ้นได้ในการทำงานภาคสนาม เช่น ความขัดแย้งในชุมชนของผู้ถูกศึกษา ตลอดจนการมีอิทธิพลหรืออำนาจนำบางประการดำรงอยู่ในสนาม ทำให้ข้อมูลดังกล่าวมีศักยภาพในการทำความเข้าใจ

ปฏิสัมพันธ์ที่แท้จริงในสังคมได้ อาทิ ความขัดแย้งในชุมชนของผู้ถูกศึกษา อิทธิพลของบุคคลหรือความคิดความเชื่อบางประการ การได้ยินโดยบังเอิญจึงเป็นความท้าทายเชิงวิธีวิทยาที่สำคัญในมานุษยวิทยา เมื่อคนที่ถูกศึกษารับรู้ถึงการถูกสังเกต พวกเขาอาจเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองไม่ว่าจะโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม เพื่อให้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคม หรือเพื่อแสดงภาพลักษณ์บางประการต่อสายตาคนนอก การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจนำไปสู่ข้อมูลที่ไม่สะท้อนธรรมชาติของชาวบ้าน หรือแนวทางปฏิบัติทางวัฒนธรรมที่แท้จริงได้อย่างแม่นยำ การได้ยินโดยบังเอิญทำให้นักมานุษยวิทยาหลีกเลี่ยงอุปสรรคในการทำความเข้าใจสนามของตนเองได้ สิ่งที่เกิดขึ้นในสนามจึงไม่ได้รับอิทธิพลจากการปรากฏตัวของผู้ศึกษา ส่งผลให้ข้อมูลที่ไดมาเป็นข้อมูลที่แสดงถึงชีวิตทางสังคมที่แท้จริงของชุมชนได้ดีขึ้น

การที่ข้อมูลซึ่งนักมานุษยวิทยาได้มาจากการได้ยินโดยบังเอิญ ได้ช่วยให้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นตรงกับสภาพความเป็นจริงตามธรรมชาติในสนาม ทำให้สามารถนับได้ว่าข้อมูลในลักษณะดังกล่าวเป็นข้อมูลที่มีค่า เพราะสภาพความเป็นธรรมชาติของชีวิตประจำวันในส่วนที่เป็นหลังฉาก เช่น ความแตกต่างของการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ และความละเอียดอ่อนของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มักจะหาไม่ได้ในสภาพแวดล้อมของการวิจัยแบบมีโครงสร้างหรือเป็นทางการ เมื่อเทียบกันแล้ว ข้อมูลที่ไม่ได้ผ่านการสร้างทำกิจรรมนี้ ทำให้ข้อมูลทางชาติพันธุ์วรรณนามีความสมบูรณ์ อีกทั้งยังทำให้เข้าใจความเป็นจริงทางวัฒนธรรมได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นด้วย ตัวอย่างที่น่าสนใจในลักษณะนี้ได้แก่งานของ James C. Scott (Scott, 1990) ที่สำรวจว่ากลุ่มผู้ไร้อำนาจสร้างและใช้บทสนทนาลับ (Hidden transcript) อย่างไร การสื่อสารแบบลับหลังที่เปิดเผยให้เห็นแง่มุมต่าง ๆ ที่ถูกแอบซ่อนไว้และไม่ปรากฏในปฏิสัมพันธ์ที่เป็นสาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นความตึงเครียด การแสดงความเห็นที่แตกต่าง รวมถึงการเป็นพันธมิตรลับ ๆ ช่วยทำให้เข้าใจข้อมูลระดับลึกเกี่ยวกับความไม่พึงพอใจ ความเป็นปฏิกิริยา และความซับซ้อนของเครือข่ายและลำดับชั้นทางสังคม ที่วิธีการศึกษาอย่างมีแบบแผนหรือเป็นทางการอาจทำให้มองข้ามไป กล่าวได้ว่าการบังเอิญได้ยินในกรณีดังกล่าวนี้ ทำให้เกิดความเข้าใจอย่างละเอียดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของชุมชนที่เป็นจริงและไม่ปรากฏให้เห็นอย่างตรงไปตรงมายิ่งขึ้น

ถึงแม้ว่าการได้ยินโดยบังเอิญจะมีลักษณะที่เป็นข้ออ่อน คือ ผู้ศึกษาไม่สามารถควบคุมหรือรู้ได้ว่าข้อมูลที่ได้รับโดยวิธีนี้จะเป็นอะไร มีศักยภาพที่จะนำไปสู่ความเข้าใจใหม่ ๆ หรือไม่ กระนั้นเอง การพิจารณาความสัมพันธ์ของสิ่งที่ได้ยินกับสิ่งที่นักมานุษยวิทยากำลังศึกษา ก็ขึ้นอยู่กับการตระหนักว่าสิ่งที่ได้ยินโดยบังเอิญนั้นมีนัยสำคัญอย่างไร ในบางสังคมมีบรรทัดฐานที่ละเอียดอ่อนจะคอยควบคุมพฤติกรรมของผู้คนโดยไม่ถูกกล่าวถึงอย่างเปิดเผย แต่จะสามารถสังเกตได้ผ่านปฏิสัมพันธ์ตามธรรมชาติ ข้อพิจารณานี้ชี้ให้เห็นถึงนัยของข้อปฏิบัติที่เป็นโครงสร้างเงียบ ๆ หรือกฎที่ไม่พึงเอ่ยถึงของชีวิตทางสังคมอย่างในสังคมที่เฝ้าสนับสนุนการวิพากษ์วิจารณ์อย่างเปิดเผย นักมานุษยวิทยาอาจได้ยินการวิพากษ์วิจารณ์ส่วนตัวในหมู่สมาชิกในชุมชนโดยไม่ได้ตั้งใจ ข้อมูลนี้ช่วยให้เห็นถึงความเห็นที่แตกต่างและกลไกที่ผู้คนใช้ในการนำทางโครงสร้างอำนาจ ซึ่งทำให้เข้าใจวัฒนธรรมทางการเมืองได้ดีขึ้น การต่อต้านหรือไม่ยอมปฏิบัติตามข้อปฏิบัติในข้างต้นมักเกิดขึ้นนอกสถานการณ์ที่เป็นทางการ ซึ่งให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับพลวัตของอำนาจและการกระทำภายในชุมชน ปฏิบัติการดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการมีอยู่ของความขัดแย้งและความซับซ้อน ด้วยเหตุที่วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่ป็นเนื้อเดียวกันเสมอไป แต่ครอบคลุมถึงความขัดแย้ง ความตึงเครียด และมุมมองที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างในความคิดเห็นและแนวทางปฏิบัติในหมู่สมาชิกในชุมชน ค่านิยมและบรรทัดฐานที่เกิดขึ้นใหม่ในคนรุ่นใหม่ที่ทำลายแนวทางปฏิบัติดั้งเดิม วิธีการที่บุคคลแสดงอัตลักษณ์และบทบาททางสังคมที่แตกต่างจากความคาดหวังของสังคมในบริบทต่าง ๆ ตลอดจนเรื่องราวที่อยู่ ณ ชายขอบของพรมแดนความรู้

ถึงแม้ว่าการพิจารณาประเด็นจริยธรรมจะเป็นสิ่งสำคัญในการทำงานวิชาการ แต่ในความเป็นจริงก็มักจะมีสถานการณ์ที่อุปการทางญาณวิทยาแสดงตัวผ่านการใช้ข้อมูลที่ได้ยินมาโดยบังเอิญ การพิจารณาคุณค่าทางญาณวิทยาอาจทำให้การชั่งน้ำหนักในภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก นั้นคือระหว่างความรู้กับจริยธรรม อาจมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน และพร้อมกันนั้นก็ไมอาจพิจารณาได้ผ่านการยึดถือข้อกำหนดทางจริยธรรมแบบกฎทั่วไป การพิจารณาอุปการดังกล่าวนี้ อาจพิจารณาถึงความสำคัญของข้อมูล โดยเฉพาะเมื่อข้อมูลมีความจำเป็นต่อการตอบคำถามการวิจัยที่สำคัญหรือมีส่วนสนับสนุนความเข้าใจทางสังคมที่สำคัญ เป็นข้อมูลเชิงลึกที่สามารถนำไปสู่ผลลัพธ์เชิงบวกต่อคนที่ถูกศึกษาหรือต่อสังคมโดยรวม รวมถึงอาจมีมาตรการอื่นที่สามารถรับรองได้ว่าข้อมูลจะถูกนำเสนอในลักษณะที่ปกป้องตัวตนของบุคคล รวมถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้น ในการพิจารณาความสำคัญเหล่านี้ ผู้เขียนเห็นว่านักมานุษยวิทยาจะต้องมีส่วนร่วมในการไตร่ตรองทางจริยธรรม

โดยพิจารณาอย่างรอบคอบถึงการใช้ข้อมูลว่ามีความจำเป็นต่อวัตถุประสงค์การวิจัยหรือไม่ ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ถูกศึกษาคืออะไร และความเสี่ยงเหล่านั้นสามารถบรรเทาได้หรือไม่และอย่างไร ตลอดจนมีวิธีการที่เหมาะสมทางวัฒนธรรมในการขอความยินยอมหรือจัดการกับการใช้ข้อมูลหรือไม่อย่างไร

5. อภิปรายผล

การบังเอิญได้ยินในระหว่างการทำงานภาคสนามทางมานุษยวิทยา ทำให้นักมานุษยวิทยาทกอยู่ในภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก นั่นคืออยู่ในจุดตัดระหว่างภาระผูกพันทางจริยธรรมและการแสวงหาความรู้ ผู้เขียนเห็นว่าการโต้เถียงบาง ๆ นี้ต้องอาศัยการไตร่ตรองทางจริยศาสตร์ เพื่อชั่งน้ำหนักระหว่างข้อกังวลทั้งสองฝั่งและประนีประนอมข้อกังวลทางจริยธรรมกับการใช้ข้อมูลที่จะนำไปสู่ความรู้และความเข้าใจใหม่ ๆ ผ่านการพิจารณาและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยบริบทของการสร้างความรู้ หากพิจารณาประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เขียนในตอนต้นของบทความ การพิจารณาใช้ข้อมูลจากการได้ยินโดยบังเอิญระหว่างการทำงานภาคสนามนับเป็นปัญหาทางจริยธรรมที่ซับซ้อน บทสนทนาระหว่างร่างทรงหญิงและลูกศิษย์ทำให้เข้าใจได้ว่าผู้คนในชุมชนมีความเชื่อมั่นในประเพณีปฏิบัติมากกว่าการพยากรณ์อากาศของรัฐอย่างไร การนำข้อมูลนี้ไปใช้เพื่อสร้างคำอธิบายในการทำงานชาติพันธุ์วรรณา จึงต้องการการพิจารณาทางจริยธรรมอย่างรอบคอบเพื่อเคารพความเป็นส่วนตัวและอำนาจตัดสินใจของบุคคลที่เกี่ยวข้อง

การไตร่ตรองทางจริยศาสตร์เป็นกระบวนการตรวจสอบตนเองเกี่ยวกับค่านิยม สมมติฐาน และการกระทำของผู้ศึกษาในการทำงานชาติพันธุ์วรรณา ในบริบทของการได้ยินโดยบังเอิญ นักมานุษยวิทยายังจะต้องมีความรับผิดชอบในการพิจารณาใช้ข้อมูลท่ามกลางความซับซ้อนทางจริยธรรม โดยเฉพาะการประเมินแรงจูงใจและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นอย่างมีวิจารณญาณ ประเด็นแรกสุดที่น่าพิจารณาคือการตั้งคำถามถึงเจตนาและความจำเป็นว่าเหตุใดจึงต้องใช้ข้อมูลนี้ การใช้ข้อมูลดังกล่าวเป็นไปเพื่อความก้าวหน้าของความรู้ ประโยชน์ส่วนตัว หรือเหตุผลอื่นใดหรือไม่ จากนั้นจึงขยับไปที่การประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ถูกศึกษา นักมานุษยวิทยาอาจเลือกใช้กลวิธีต่าง ๆ ในการจัดการกับข้อกังวลทางจริยธรรมที่เกิดจากการใช้ข้อมูลที่ได้นั้นมาโดยบังเอิญ บนพื้นฐานที่จะลดอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นให้น้อยที่สุดไปพร้อมกับรักษาข้อมูลเชิงลึกที่มีค่าไว้ได้ เช่น การปกปิดข้อมูลที่อาจนำไปสู่การระบุตัวตนผ่านการไม่เปิดเผยรายละเอียดส่วนตัว เช่น ชื่อจริง หรือสถานที่ที่เฉพาะเจาะจง การใช้ข้อมูลดังกล่าวอาจใช้วิธีการแทนที่ด้วยการใช้คำเรียกอื่นแทนชื่อจริง หรืออาจเรียกด้วยชื่อสมมติอย่างสม่ำเสมอตลอดการวิจัยก็ได้ นอกจากนี้ นักมานุษยวิทยาอาจพิจารณาการไม่เปิดเผยรายละเอียดที่ไม่จำเป็นต่อการนำเสนอข้อมูล โดยไตร่ตรองที่จะเลือกหรือไม่เลือกที่จะใช้หรือไม่ใช้ข้อมูลบางส่วน ที่อาจส่งผลกระทบต่อประเด็นทางจริยธรรมที่เป็นแก่นสาร โดยพิจารณาบริบททางสังคมและความละเอียดอ่อนทางวัฒนธรรมร่วมกับการทำความเข้าใจบรรทัดฐานทางสังคมในสนาม เช่น การทำความเข้าใจวิธีการมองความเป็นส่วนตัวและการเปิดเผยข้อมูลบางลักษณะภายในชุมชน ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่ากลวิธีเหล่านี้เป็นมาตรการทางจริยธรรมที่มีการปฏิบัติอยู่ก่อนแล้ว หากแต่สามารถนำมาช่วยในกระบวนการประนีประนอมการใช้ข้อมูลในบริบทที่ซับซ้อนกว่าข้อปฏิบัติที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอที่สำคัญในการตอบคำถามเกี่ยวกับภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกของบทความนี้ คือการให้ความสำคัญกับบริบทในการตัดสินใจทางจริยธรรม ที่นักมานุษยวิทยาในฐานะผู้ที่ทำการศึกษาคือผู้ที่มีศักยภาพในการไตร่ตรองทางจริยศาสตร์และสามารถชั่งน้ำหนักได้ว่าข้อมูลที่ได้มาจากการบังเอิญได้ยินนั้นจะถูกใช้งานอย่างไร การสร้างทางเลือกทางจริยศาสตร์ในการพิจารณาใช้งานข้อมูลในบริบทที่ซับซ้อนและข้อมูลที่ได้มาเป็นข้อมูลที่มีคุณค่า ควรวางอยู่บนการปรับใช้เพื่อการนำเสนอที่เหมาะสม แทนที่จะเป็นการปฏิบัติตามข้อปฏิบัติทั่วไป ในที่นี้ บริบทของการศึกษาและทำงานภาคสนามถือเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจทางจริยธรรม กล่าวคือ การตัดสินใจทางจริยธรรมจะต้องสอดคล้องกับความเข้าใจทางวัฒนธรรมผ่านการพิจารณาค่านิยมและบรรทัดฐานของชุมชนที่ทำการศึกษา ซึ่งอาจจะแตกต่างจากค่านิยมและบรรทัดฐานทางจริยธรรมของการวิจัย โดยเฉพาะในแง่ของการรักษาความสัมพันธ์ที่เคารพซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ การพิจารณาอย่างลงลึกไปถึงข้อมูลที่ได้ยินมาโดยบังเอิญว่ามีลักษณะอย่างไร เพื่อประเมินว่าผู้ถูกศึกษาปรากฏตัวในข้อมูลจำเป็นต้องมีปกปิดข้อมูลหรือไม่อย่างไร และมากน้อยเพียงใด

กรณีประสบการณ์ของผู้เขียนอาจให้ตัวอย่างของการสะท้อนไตร่ตรองและใช้ข้อมูลจากการได้ยินโดยบังเอิญ เจตนาของการใช้ข้อมูลที่ถูกนำเสนอในตอนต้นของบทความ เป็นการใช้อยู่ในฐานะที่เป็นตัวอย่างของการสะท้อนไตร่ตรองทางจริยศาสตร์เพื่อชี้ให้เห็นแง่มุมของอุปการที่ข้อมูลในลักษณะนี้ อาจสร้างความเข้าใจที่สำคัญต่อการทำความเข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้น

ในสนามของการทำงานชาติพันธุ์วรรณา การใช้ประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เขียนเพื่ออธิบายว่าข้อมูลจากการทำงานภาคสนามเชิงลึก สัมพันธ์กับบริบททางสังคมวัฒนธรรมและตีความความเชื่อและแนวทางปฏิบัติของชุมชนอย่างไร ในกรณีนี้ การบังเอิญได้ยินบทสนทนาของหญิงร่างทรงกับลูกศิษย์ ฉายให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างระบบความเชื่อดั้งเดิมกับความรู้เกี่ยวกับการทำนายสภาพอากาศแบบอุตุนิยมวิทยาภายในชุมชน ที่ไม่ปรากฏให้เห็นรายละเอียดแบบตรงไปตรงมา และทำให้ผู้เขียนเข้าใจการแสดงออกที่แท้จริงที่อยู่หลังฉาก ไม่ใช่การแสดงออกตามบรรทัดฐานและความคาดหวังทางสังคมที่อยู่หน้าฉาก

สถานการณ์ที่ร่างทรงหญิงให้คำแนะนำลูกศิษย์ของเธอเกี่ยวกับการตีความสัญญาณต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมเป็นตัวอย่งของการสื่อสารที่อยู่ในเขตหลังฉาก การเข้าถึงบทสนทนาในชีวิตประจำวันโดยบังเอิญประเภทนี้ ช่วยให้เข้าใจว่าผู้คนในชุมชนต่อรองกับความเป็นจริงและความเชื่อของพวกเขาผ่านปฏิสัมพันธ์กับร่างทรงอย่างไร การได้ยินโดยบังเอิญในที่นี้ไม่เพียงแต่กลายเป็นโชคที่บังเอิญพบ แต่ยังจำเป็นต่อการทำความเข้าใจว่าความรู้ชุดหนึ่ง ๆ ถูกถ่ายทอดและรักษาไว้ได้อย่างไร ผ่านการสอนแบบไม่เป็นทางการระหว่างรุ่น การพิจารณาทางจริยธรรมเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลที่ได้ยินโดยบังเอิญนี้มีความสำคัญในการประเมินวิธีการสร้างสมดุลระหว่างการได้รับข้อมูลเชิงลึกกับการเคารพความเป็นส่วนตัวของผู้ถูกศึกษา เนื่องจากข้อมูลนี้ไม่ได้เปิดเผยกับผู้เขียนโดยเจตนา สถานการณ์นี้จึงเป็นตัวอย่างของปัญหาทางจริยธรรมที่น่าหยาบมาพิจารณาการให้รายละเอียดที่จำเป็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยไม่เปิดเผยตัวตนและพิจารณาใช้ข้อมูลด้วยความอ่อนไหวทางวัฒนธรรม จึงสามารถรักษาความสมบูรณ์ทางจริยธรรมของงานชาติพันธุ์วรรณาได้ เช่นเดียวกับความเข้าใจที่การประสบโชคที่บังเอิญพบในครั้งนี้หยาบย่นให้ผู้เขียน

การฟังร่างทรงของชุมชนในการพยากรณ์อากาศ แม้จะมีข้อมูลอุตุนิยมวิทยาทางวิทยาศาสตร์เผยแพร่อยู่ทั่วไป สะท้อนให้เห็นถึงความไว้วางใจทางวัฒนธรรมที่ยังรากลึกในระบบความรู้ดั้งเดิม คำแนะนำของร่างทรงเน้นย้ำถึงบทบาทของความรู้ที่เป็นรูปธรรมในพื้นที่ในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ซึ่งแตกต่างจากการคาดการณ์โดยใช้เครื่องมือเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ทั่วไปของหน่วยงานรัฐ การสังเกตการณ์ในกรณีนี้อธิบายให้เห็นถึงเสียงสะท้อนทางวัฒนธรรมและความเป็นจริงที่รับรู้ได้จากแนวทางปฏิบัติทางจริยธรรม การได้ยินโดยบังเอิญในกรณีนี้เผยให้เห็นว่าการทำงานภาคสนามอย่างเข้มข้นในชุมชน ช่วยเปิดโอกาสให้เข้าถึงการสนทนาได้ อีกทั้งยังช่วยเน้นย้ำถึงความสำคัญของการทำงานภาคสนามเชิงลึกในการเปิดเผยพลวัตที่ละเอียดอ่อน เช่น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างจารีตประเพณีและอำนาจของรัฐ ซึ่งการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการหรือการสังเกตแบบมีโครงสร้างอาจมองข้ามไป

6. สรุป

ในทางมานุษยวิทยา การได้ยินโดยบังเอิญเป็นผลตามธรรมชาติของการทำงานภาคสนามเชิงลึกเช่นเดียวกับการใช้ชีวิตร่วมกับผู้ให้ข้อมูลอย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ได้มาจากการได้ยินโดยบังเอิญทำให้สถานการณ์ในการใช้งานข้อมูลของนักมานุษยวิทยาเกิดภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก ภายใต้ความเชื่อมโยงที่ซับซ้อนระหว่างความรับผิดชอบทางจริยธรรมและการแสวงหาความรู้และความเข้าใจใหม่ ๆ ปรากฏการณ์นี้ ทำให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกของชุมชนถูกศึกษาได้โดยไม่ตั้งใจ ตลอดบทความนี้ ผู้เขียนอธิบายให้เห็นว่าการได้ยินโดยบังเอิญเป็นทั้งสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในเชิงวิธีการและมีคุณูปการทางญาณวิทยา แต่ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดปัญหาทางจริยธรรมที่สำคัญซึ่งท้าทายหลักการพื้นฐานของการยินยอมให้ข้อมูล ความเป็นส่วนตัว และการเคารพบุคคล ข้อเสนอหลักของบทความนี้คือการชี้ว่าการได้ยินโดยบังเอิญ แม้จะมีความซับซ้อนทางจริยธรรม แต่ก็มีคุณค่าทางญาณวิทยาซึ่งสามารถเพิ่มพูนความรู้ทางมานุษยวิทยาได้ กรณีของการได้ยินโดยบังเอิญในตอนต้นของบทความ ช่วยให้ผู้เขียนสามารถหลีกเลี่ยงความท้าทายเชิงวิธีการในสนาม เช่น ความอ่อนแอของผู้สังเกตการณ์เพื่อเข้าใจปฏิสัมพันธ์ที่แท้จริง รวมถึงเปิดเผยพลวัตทางสังคมและความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ผ่านการสัมภาษณ์หรือสอบถามโดยตรง อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญในการพิจารณาทางจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ถูกศึกษาและการป้องกันความเสี่ยงนั้นเป็นสิ่งที่มองข้ามไม่ได้

ภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกทางจริยธรรมของการได้ยินโดยบังเอิญ ผู้เขียนเสนอนักมานุษยวิทยาจำเป็นต้องมีการไตร่ตรองทางจริยศาสตร์อย่างละเอียดอ่อน ประเมินผลได้ผลเสีย ตลอดจนคุณค่าและผลลัพธ์ที่ไม่พึงประสงค์ เพื่อตรวจสอบแรงจูงใจและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้งานข้อมูลที่ได้มา การนำกลวิธีต่าง ๆ เช่น การทำให้ไม่เปิดเผยตัวตนโดยเฉพาะกลุ่มคนเปราะบาง และการเลือกใช้ข้อมูล มาใช้ เป็นการประนีประนอมกับมาตรฐานทางจริยธรรมในขณะที่ยังคงรักษาข้อมูลเชิงลึกที่มีค่าไว้ได้ ในการทำเช่นนี้ ความอ่อนไหวต่อบริบทของการได้มาซึ่งข้อมูลถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการตัดสินใจ

ทางจริยธรรม ต้องพิจารณาถึงบรรทัดฐานทางวัฒนธรรม ปัจจัยตามสถานการณ์ และลักษณะเฉพาะของสภาพแวดล้อมของการศึกษา การพัฒนาแนวทางจริยธรรมที่มีความละเอียดอ่อนและเฉพาะเจาะจงสำหรับการไต่ถามโดยบังเอิญ มีความสำคัญในแง่ที่ข้อกำหนดทางจริยธรรมสามารถให้หลักคิดแก่ผู้ศึกษา ในการจัดการกับข้อมูลที่ได้รับมาโดยไม่ตั้งใจอย่างมีความรับผิดชอบ แต่ไม่ใช่ข้อกำหนดที่จะล้มเลิกหรือละทิ้งข้อมูลดังกล่าวไปอย่างไม่มีเยส ผู้เขียนเห็นว่ากรอบจริยธรรมที่อยู่เป็นกรอบที่มีศักยภาพ แต่จำเป็นต้องถูกใช้อย่างยืดหยุ่นโดยคำนึงถึงบริบทของการสร้างความรู้ด้วย ไม่ใช่ถูกใช้อย่างเป็นมาตรฐานเดียวโดยไม่สนใจธรรมชาติของการสร้างความรู้ของสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะของการสร้างความรู้เป็นของตนเอง และไม่ใช่การออกไปยอมรับมาตรฐานมาตรฐานที่ออกมาจากมุมมองของการสร้างความรู้อื่น

ตามที่งาน Gerald D. Berreman แปลโดย อุ๋ทอง ประศาสน์วินิจชัย (Berreman, 2006) ชื่อว่า ในการทำงานชาติพันธุ์วรรณา หากนักมานุษยวิทยาไม่เข้าใจความเป็นจริงส่วนที่อยู่หลังฉาก สิ่งที่เขาจะได้รับคือความเป็นจริงที่บิดเบือนและผิวเผินของคนที่เขาไปศึกษา แนวทางที่สมดุลในการใช้ข้อมูลจากส่วนหลังฉากซึ่งเคารพทั้งหลักจริยธรรมและการแสวงหาความรู้ทางมานุษยวิทยาถือเป็นสิ่งจำเป็น เมื่อเทียบกับการชี้ให้ปฏิบัติตามกรอบจริยธรรมอย่างเคร่งครัดของ เจนวิทย์ นวลแสง (Nuansang, 2019) ข้อเสนอในการสร้างทางเลือกทางจริยธรรมที่ถูกเสนอขึ้นโดยสมาคมมานุษยวิทยาอเมริกัน อธิบายว่าไม่ได้มีเจตนาในการตัดสิน แต่สนับสนุนให้มีการศึกษาและอภิปรายถกเถียงมีความน่าสนใจ นักมานุษยวิทยาอาจพบว่าตนเองตกอยู่ในสถานการณ์ที่ซับซ้อนมากกว่าที่จะอธิบายได้ด้วยข้อปฏิบัติเพียงข้อใดข้อหนึ่ง (American Anthropological Association, 2009) แต่กรอบของการสร้างทางเลือกทางจริยธรรมดังกล่าว ไม่เพียงพอที่จะปรับใช้กับการไต่ถามโดยบังเอิญ ในข้อเสนอของผู้เขียน เมื่อดำเนินการใช้กลวิธีปรับให้สอดคล้องกับข้อกังวลทางจริยธรรม จะสามารถเปลี่ยนปัญหาทางจริยธรรมให้เป็นโอกาสสำหรับการทำความเข้าใจที่ลึกซึ้ง ไปพร้อมกับการนำเสนอความรู้และความเข้าใจที่มีคุณค่าได้ ด้วยการนำแนวทางที่สมดุลแบบนี้มาปรับใช้กับการไต่ถามโดยบังเอิญในการทำงานภาคสนาม มานุษยวิทยาจะมีศักยภาพในการปฏิบัติทางจริยธรรมเช่นเดียวกับศักยภาพในการสร้างความรู้และความเข้าใจใหม่ ๆ โดยยอมรับความท้าทายตามธรรมชาติของการทำงานภาคสนามแบบเข้มข้น การไต่ถามโดยบังเอิญอันนำมาซึ่งคำถามระหว่างการประสพโชคที่บังเอิญพบหรือการรู้สึกถึงความผิดบาปของการได้มาซึ่งข้อมูล จึงมีที่ทางทั้งในเชิงจริยธรรมและการพิจารณาใช้งานข้อมูล

บรรณานุกรม

- Agar, M. H. (1980). *The professional stranger: An informal introduction to ethnography*. Academic Press.
- American Anthropological Association. (2009). *Code of ethics of the American Anthropological Association*.
<https://www.americananthro.org/LearnAndTeach/Content.aspx?ItemNumber=22869>
- Behar, R. (1996). *The vulnerable observer: Anthropology that breaks your heart*. Beacon Press.
- Berreman, G. D. (2006). *Behind many masks: Ethnography and impression management in a Himalayan village* [เบื้องหลังหน้ากาก] (U. Prasasvinitchai, Trans.). Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization). (Original work published 1963) (in Thai)
- Boonwanno, T. (2019). The Significance of ‘Serendipity’ in Anthropological Fieldwork [ความสำคัญของ ‘Serendipity (โชคที่บังเอิญค้นพบ)’ ในการทำงานภาคสนามทางมานุษยวิทยา]. *Journal of Anthropology, Sirindhorn Anthropology Centre*, 2(2), 5–48. (in Thai)
- Boylorn, R. M., & Orbe, M. P. (Eds.). (2014). *Critical autoethnography: Intersecting cultural identities in everyday life*. Left Coast Press.
- Briggs, J. L. (1970). *Never in anger: Portrait of an Eskimo family*. Harvard University Press.
- Cefkin, M. (Ed.). (2009). *Ethnography and the corporate encounter: Reflections on research in and of corporations*. Berghahn Books.
- Chang, H. (2008). *Autoethnography as method*. Left Coast Press.
- Chavez, L. R. (1992). *Shadowed lives: Undocumented immigrants in American society*. Harcourt Brace Jovanovich.

- Clifford, J., & Marcus, G. E. (Eds.). (1986). *Writing culture: The poetics and politics of ethnography*. University of California Press.
- Coffey, A. (1999). *The ethnographic self: Fieldwork and the representation of identity*. SAGE Publications.
- Duneier, M. (1999). *Sidewalk*. Farrar, Straus and Giroux.
- Etherington, K. (2004). *Becoming a reflexive researcher: Using ourselves in research*. Jessica Kingsley Publishers.
- Evans-Pritchard, E. E. (1937). *Witchcraft, oracles and magic among the Azande*. Oxford University Press.
- Evans-Pritchard, E. E. (1940). *The Nuer: A description of the modes of livelihood and political institutions of a Nilotic people*. Clarendon Press.
- Feld, S. (1990). *Sound and sentiment: Birds, weeping, poetics, and song in Kaluli expression* (2nd ed.). University of Pennsylvania Press.
- Fluehr-Lobban, C. (2013). *Ethics and anthropology: Ideas and practice*. AltaMira Press.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. Basic Books.
- Glesne, C., & Peshkin, A. (1992). *Becoming qualitative researchers: An introduction*. Longman.
- Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. Doubleday.
- Hammersley, M., & Atkinson, P. (1983). *Ethnography: Principles in practice*. Tavistock Publications.
- Horowitz, I. L. (Ed.). (1967). *The rise and fall of Project Camelot: Studies in the relationship between social science and military planning*. MIT Press.
- Ingold, T. (2000). *The perception of the environment: Essays on livelihood, dwelling and skill*. Routledge.
- Nuansang, J. (2019). Ethics in Human Research and Social Science Research [จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์กับการวิจัยทางสังคมศาสตร์]. *Journal of Politics, Administration and Law*, 10(2), 131–155. (in Thai)
- Jenkins, R. (2014). *Social identity* (4th ed.). Routledge.
- Kvale, S. (1996). *InterViews: An introduction to qualitative research interviewing*. SAGE Publications.
- MacClancy, J. (Ed.). (2002). *Exotic no more: Anthropology on the front lines*. University of Chicago Press.
- Malinowski, B. (1922). *Argonauts of the Western Pacific*. Routledge & Kegan Paul.
- National Research Council of Thailand. (2012). *Research Ethics and Professional Conduct* [จรรยาวิชาชีพวิจัยและการปฏิบัติ]. Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Parreñas, R. S. (2011). *Illicit flirtations: Labor, migration, and sex trafficking in Tokyo*. Stanford University Press.
- Powdermaker, H. (1966). *Stranger and friend: The way of an anthropologist*. W. W. Norton & Company.
- Price, D. H. (2008). *Anthropological intelligence: The deployment and neglect of American anthropology in the Second World War*. Duke University Press.
- Rabinow, P. (1977). *Reflections on fieldwork in Morocco*. University of California Press.
- Rangkla, P. (2022). Ethical Anthropology: Humanity, the Good, and the Future [มานุษยวิทยาจริยศาสตร์: มนุษย์สิ่งที่ดี และอนาคต]. Thammasat University Press. (in Thai)
- Scott, J. C. (1990). *Domination and the arts of resistance: Hidden transcripts*. Yale University Press.
- Shore, C., & Wright, S. (Eds.). (1997). *Anthropology of policy: Critical perspectives on governance and power*. Routledge.
- Tilche, A., & Simpson, E. (2017). On trusting ethnography: Serendipity and the reflexive return to the field in Gujarat. *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 23(4), 690–708.
<https://doi.org/10.1111/1467-9655.12695>

- Vejvarabhorn, W. (2021). Belief in Science and Science in Beliefs: Weather Conditions and Power Clashes in Forecasts [ความเชื่อในวิทยาศาสตร์กับวิทยาศาสตร์ในความเชื่อ: ความเป็นไปของสภาพอากาศกับการปะทะกันของอำนาจในคำพยากรณ์]. *Chulalongkorn University Journal of Social Science*, 51(1), 1–24. (in Thai) <https://doi.org/10.61462/cujss.v51i1.697>
- Wall, S. (2006). An Autoethnography on Learning About Autoethnography. *International Journal of Qualitative Methods*, 5(2), 146-160. <https://doi.org/10.1177/160940690600500205>
- Way, N. (2011). *Deep secrets: Boys' friendships and the crisis of connection*. Harvard University Press.